

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра менеджменту

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Система економічної безпеки підприємства»
(за матеріалами ПАТ «ПУМБ», м.Київ)

Студента 2 курсу 4 групи
спеціальності
073 «Менеджмент»
спеціалізації
«Менеджмент організації»

Ніколайчук
Олена Євгенівна

Науковий керівник:
доктор економічних
наук, професор

Федулова
Ірина Валентинівна

Гарант освітньо-
професійної програми:
доктор економічних
наук, професор.

Федулова
Ірина Валентинівна

Київ 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1.Сутність і структура системи економічної безпеки підприємства.....	6
1.2.Методичні засади оцінювання ефективності управління економічною безпекою підприємства.....	11
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПАТ «ПУМБ».....	15
2.1.Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	15
2.2.Дослідження форм та методів забезпечення економічної безпеки підприємства.....	22
2.3.Оцінка стану та ефективності функціонування системи економічної безпеки підприємства.....	25
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПАТ «ПУМБ».....	37
3.1.Формування системи управління економічною безпекою підприємства.....	37
3.2.Прогнозна оцінка ефективності запропонованих заходів.....	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В даний час питання забезпечення умов економічного зростання підприємства виходять на перший план. На розвиток підприємства спричиняють вплив такі чинники, як нестабільна політична і соціально-економічна ситуація в країні, міжнаціональні, регіональні, територіальні конфлікти, недосконалість законодавства, криміналізація суспільства, шахрайство, корупція та багато інших. Все це різко актуалізує проблему забезпечення економічної безпеки підприємства.

Проблемою забезпечення економічної безпеки підприємств почали цікавитися доволі давно. На цей час вже склався певний категорійний апарат та існує декілька підходів до визначення і забезпечення цієї безпеки.

Економічна безпека являє собою універсальну категорію, що відбиває захищеність суб'єктів соціально-економічних відношень на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином. Економічна безпека підприємства – це захищеність його діяльності від негативних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також спроможність швидко усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності.

Дослідження сутності та природи економічної безпеки розпочалося в останні тридцять років минулого століття, коли підприємства зіткнулися з необхідністю урахування ризиків. Економічну безпеку в іноземній літературі називають *ecosecent* (*economic security of enterprise*). Слід відзначити, що стосовно визначення самого змісту поняття «економічна безпека підприємства» на сучасному етапі існує велика кількість думок.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Серед провідних авторів, що займаються проблемами економічної безпеки підприємства, слід виділити: В. Белокурова, М. Бендікова, І. Бланка, Т. Васильцева, С. Владимірова, Л. Гончаренка, К. Горячеву, О. Груніна, С. Груніна, В. Гусева, С. Дубецьку, В. Дьоміна, О. Радзіню, О. Рудницьку, Т. Соколенка, В. Ярочкіна, Н. Яценко та

ін. Взагалі економічна безпека підприємства є складною та неоднозначною категорією.

Донині відсутня чітка й виражена наукова позиція щодо її сутності та змісту, а з деяких питань цієї проблеми точки зору науковців принципово не збігаються. Це серйозно гальмує розвиток методичних засад факторного визначення та кількісного вимірювання економічної безпеки, що, у свою чергу, перешкоджає проведенню наукових досліджень щодо розробки і впровадження механізму управління економічною безпекою підприємств.

З цих позицій першочерговим завданням дослідження економічної безпеки підприємства є конструктивно-критичний аналіз і узагальнення підходів щодо її сутності, що дасть можливість дослідити і розвинути методичний апарат кількісної оцінки рівнів економічної безпеки підприємств, а потім – і методів її зміцнення. Саме окреслене коло питань і обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є розробка та обґрунтування заходів удосконалення системи економічної безпеки ПАТ «Перший український міжнародний банк».

Поставлена мета зумовлює виконання наступних завдань:

- визначити сутність і структуру системи економічної безпеки підприємства;
- розглянути процес формування економічної безпеки на підприємстві;
- обґрунтувати методичні засади оцінювання ефективності управління економічною безпекою підприємства;
- провести аналітичний огляд ринку банківських послуг;
- охарактеризувати організаційно-економічна характеристика підприємства;
- дослідити форми та методи забезпечення економічної безпеки підприємства;
- провести оцінку ефективності управління економічною безпекою підприємства;

- обґрунтувати напрям посилення рівнів захисту підприємства;
- здійснити формування системи управління економічною безпекою підприємства;
- провести прогностичну оцінку ефективності запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є система економічної безпеки ПАТ «ПУМБ» («Перший український міжнародний банк»).

Предметом дослідження є теоретичні та методичні положення удосконалення системи економічної безпеки на підприємстві.

При написанні даної роботи були застосовані наступні *методи*: спостереження, порівняння, синтез, вимірювання, розрахунок, індукція, дедукція, узагальнення, статистичний метод, метод економічного аналізу, метод факторного аналізу.

Інформаційною базою для написання роботи є законодавчі акти, наукова та періодична економічна література, статистична звітність, річні фінансові звіти за 2015-2017 роки ПАТ «Перший український міжнародний банк».

Наукова новизна полягає в уточненні теоретичних положень щодо визначення економічної безпеки підприємства.

Апробація випускної кваліфікаційної роботи. За результатами дослідження було опубліковано статтю «Сутність і структура системи економічної безпеки підприємства» у збірнику наукових статей (*Додаток А*).

Структура і обсяг роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 49 сторінок, список використаних джерел містить 78 найменувань, викладених на 9 сторінках. Робота містить 13 додатків, викладених на 31 сторінці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність і структура системи економічної безпеки підприємства

В сучасних умовах господарювання особливо гостро стоїть питання обґрунтування захисту економічних інтересів українських підприємств, а також прийнятих рішень, які пов'язані із їх фінансово-господарською діяльністю. Підприємства України змушені адаптуватися до умов нестабільності, зростання рівня конкуренції та шукати адекватні рішення найскладніших проблем і шляхів зниження загроз своєї діяльності [1, ст.109].

Серед провідних авторів, що займаються проблемами економічної безпеки підприємства, слід виділити: В. Белокурова, М. Бендікова, І. Бланка, Т. Васильціва, С. Владимірова, Л. Гончаренка, К. Горячеву, О. Груніна, С. Груніна, В. Гусєва, В. Дьоміна, Г. Жосана, С. Ільяшенка, І. Керницького, К. Коваленка, Г. Козаченка, Л. Корчевську, Т. Кузенка, Б. Кузіна, В. Левченка, С. Михайлюка, О. Новікову, Є. Олейнікова, В. Ортинського, Р. Покотиленка, С. Покропивного, В. Пономарьова, П. Пригунова, О. Радзіну, О. Рудницьку, В. Сенчагова, О. Сосніна, П. Фісуненка, І. Чумарина, І. Шевченка, Л. Шемаєву, С. Шкарлета, В. Шликова, В. Ярочкіна, Н. Яценко та ін.

Відсутність єдиної та повної думки про економічну безпеку підприємства обумовлює необхідність подальшого пошуку шляхів та способів вирішення цієї проблеми [3, ст.66]. Більше того, щоб зрозуміти зміст категорії «економічна безпека», слід дати характеристику поняттю «безпека» та визначити його сутність.

У перекладі з грецького «безпека» означає «володіти ситуацією», тобто, безпека – це такий стан суб'єкта, при якому ймовірність зміни властивих цьому суб'єкту якостей та параметрів його зовнішнього середовища незначна, менше певного інтервалу [2, ст.66].

Розглянемо сучасні та найбільш актуальні думки вітчизняних фахівців щодо визначення поняття «економічна безпека підприємства» [2, ст.67].

Козаченко Г.В., Пономарьов В.П. розглядають ЕБП «як гармонізацію в часі та просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [4]. Але у цьому випадку не розглядається спроможність управлінської системи підприємства ефективно управляти ресурсами з метою забезпечення певного резерву стійкості для адекватної реакції на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі [2, ст.67].

Ортинський В.Л. формулює визначення ЕБП як захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення [7, ст.9].

Новікова О.Ф. трактує ЕБП як стан захищеності економічних інтересів особи, суспільства, держави від економічних загроз та інших загроз національній безпеці, які на них впливають.

На думку І.А. Бланка, економічна безпека підприємства – це становище найбільш ефективного використання ресурсів для запобігання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства на теперішній час і в майбутньому [2, ст.67].

Відтак, у даному дослідженні вважаємо за необхідне узагальнити та проаналізувати існуючі підходи до визначення сутності економічної безпеки підприємства з урахуванням наявних ключових положень та мети забезпечення економічної безпеки підприємства [2, ст.70] (додаток В, таб.В.1.).

Як бачимо, різні автори використовують різноманітні визначення економічної безпеки підприємства, але більшість з них однакові в тому, що керівництво підприємства повинне забезпечити ефективне використання ресурсів, задіяних для подолання загроз у досягненні цілей бізнесу [2, ст.71].

Головною метою забезпечення економічної безпеки підприємства – забезпечення його стабільного та максимально ефективного функціонування в теперішніх умовах та створення високого потенціалу розвитку підприємства в майбутньому [2, ст.70].

Також варто зазначити, що в сучасних умовах господарювання та в умовах євроінтеграції система забезпечення економічної безпеки підприємства повинна вирішувати такі завдання [1, ст.111]:

- прогнозування та організація діяльності із попередження можливих загроз економічній безпеці підприємства, в тому числі і загроз, які виникають в умовах розширення ринків діяльності;
- виявлення, аналіз і оцінка наявних реальних загроз економічній безпеці підприємства, а також прийняття управлінських рішень щодо їх нівелювання;
- забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства в будь-який момент часу;
- забезпечення технологічної незалежності та досягнення конкурентоспроможності продукції;
- підбір достатнього рівня кваліфікації персоналу та оцінка ефективності його функціонування;
- захист інформаційного середовища, комерційної таємниці та досягнення високого рівня інформаційного забезпечення роботи;
- забезпечення безпеки персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, організованої злочинності та окремих осіб із протиправними намірами;
- вироблення найбільш оптимальних управлінських рішень щодо стратегії і тактики економічної діяльності підприємства;
- організація системи контролю за ефективністю функціонування системи безпеки, вдосконалення її елементів.

Розглянемо структуру економічної безпеки (Додаток В, рис.В.1) підприємства як сукупність взаємопов'язаних організаційних, фінансово-економічних та адміністративно-правових складових цілеспрямованого впливу на об'єкт управління, результатом якого має бути керована динаміка, що не допускає затяжних кризових явищ та банкрутства підприємства[11. ст.467].

До зовнішніх загроз і дестабілізуючих чинників можна віднести протиправну діяльність кримінальних структур, конкурентів, підприємств і приватних осіб, що займаються промисловим шпигунством або шахрайством, неспроможних ділових партнерів, раніше звільнених за різні проступки співробітників підприємства, а також правопорушення з боку корумпованих елементів з числа представників контролюючих і правоохоронних органів[12, ст.38].

До внутрішніх загроз і дестабілізуючих чинників відносяться дії або бездіяльність (в тому числі навмисні і ненавмисні) співробітників підприємства, що суперечать інтересам його комерційної діяльності, наслідком яких можуть бути нанесення економічного збитку підприємству, витік або втрата інформаційних ресурсів (у тому числі відомостей, що становлять комерційну таємницю або конфіденційну інформацію), підрив її ділового іміджу в бізнес-колах, виникнення проблем у взаєминах з реальними і потенційними партнерами (аж до втрати важливих контрактів), конфліктних ситуацій з представниками кримінального середовища, конкурентами, контролюючими та правоохоронними органами, виробничий травматизм або загибель персоналу і інше. [12, ст.38]

Функціональні складові економічної безпеки підприємства – сукупність основних напрямів економічної безпеки підприємства, які за своїм змістом істотно відрізняються один від одного. Функціональні складові економічної безпеки підприємства у Додатку В, табл.2.

Фінансова безпека підприємства – це такий стан підприємства, що характеризується збалансованістю і якістю різних фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовує підприємство, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, а також забезпечувати ефективний і сталий розвиток фінансової системи [11, ст.467].

Інтелектуальна складова – збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства. Головна умова забезпечення - здатність протистояти

загрозам, за яких підприємство може зазнати суттєвих збитків, зниження темпів свого розвитку й зменшення капіталу [11, ст.468].

Кадрова складова – наявність високоосвічених та кваліфікованих працівників, управлінського персоналу, відсутність масового відтоку фахівців, високий рівень їх підготовки [11, ст.468].

Соціальна безпека підприємства має на меті не тільки його розвиток та реалізацію інтересів, а й задоволення матеріальних та нематеріальних потреб працівників [11, ст.468].

Технічна складова – наявність високого технічного рівня виробництва: своєчасне виявлення загроз (стихійне лихо, пожежа, несанкціонований доступ на територію підприємства), виявлення протиправних дій з боку самих співробітників тощо [11, ст.468].

Юридична складова – усебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства, правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства [11, ст.469].

Інформаційна складова – ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства, забезпечення захисту інформації, досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи усіх підрозділів [11, ст.469].

Екологічна складова – дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля та руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан довкілля [11, ст.469].

Силова складова – забезпечення фізичної та моральної безпеки персоналу підприємства, його капіталу і майна, комерційних інтересів [11, ст.469].

В структурі економічної безпеки особливе місце займає інноваційна складова. В інноваційній безпеці вирішальною умовою вважається дотримання та реалізація інтересів підприємства, а така безпека безпосередньо спрямована на формування необхідних і достатніх умов для збільшення можливостей створення та використання інновацій з метою розроблення та впровадження

конкурентоспроможності продукції й технологій на рівні світових стандартів [18, ст.177].

Отже, структура економічної безпеки підприємства виражається забезпеченістю підприємства якісними ресурсами, їх оптимальними запасами з урахуванням можливих ризиків господарської діяльності. При цьому всі ресурси повинні бути ефективно задіяні в рентабельне виробництво для забезпечення отримання прибутку та підтримки ліквідності підприємства.

1.2. Методичні засади оцінювання ефективності управління економічною безпекою підприємства

Система економічної безпеки підприємства змістовно та структурно визначається низкою детермінант, які визначають її масштаб, складність, структуру та зміст. Детермінантами систем економічної безпеки підприємства визнано ті чинники та стійкі характеристики внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, які безпосередньо визначають масштаб та складність системи.

До визначених детермінант системи економічної безпеки підприємства належать розмір підприємства, його привабливість для рейдерів, сприятливість інституційного середовища діяльності підприємства, мінливість зовнішнього середовища підприємства та чітка ідентифікація загроз стану та діяльності підприємства. Залежно від розміру підприємства система економічної безпеки підприємства може бути примітивною, простою з реактивним реагуванням на основні загрози діяльності підприємства, простою з елементами проактивного реагування та розвиненою зі структуруванням складу, варіюванням функцій та завдань системи [31, ст.4].

Ще однією детермінантою системи економічної безпеки підприємства є сприятливість інституційного середовища діяльності підприємства. Саме інституційне середовище визначає характер взаємодії підприємства із суб'єктами зовнішнього середовища [31, ст.4].

Отже, якщо чітко визначені загрози або суб'єкти таких загроз, то функціонування системи економічної безпеки підприємства є цілеспрямованим, тобто має певний вектор [32, ст.8].

До сьогодні немає єдиного науково обґрунтованого підходу і методики оцінювання економічної безпеки підприємства, що обумовлено невизначеністю критеріїв та методичної бази розрахунку її індикаторів [33, с3].

Загалом відомі такі підходи, як ресурсно-функціональний (оцінювання рівня економічної безпеки підприємства здійснюється на основі оцінки стану використання корпоративних ресурсів за спеціальними критеріями), фінансовий (критерієм економічної безпеки є прибуток в абсолютному (обсяг прибутку) та відносний (якість прибутку, прибутковість) вираженні), індикаторний (оцінка економічної безпеки встановлюється за результатами порівняння фактичних показників діяльності підприємства із індикаторами) [34, ст.4].

Показники рентабельності – це відносні показники прибутковості, які характеризують ефективність господарювання, бо їх величина показує співвідношення ефекту з наявними чи використаними ресурсами, необхідними для отримання цього ефекту.

Різноманітність показників рентабельності визначає альтернативність пошуку шляхів її підвищення. Логічну модель формування показників рентабельності підприємства представлена на рис.Г.1. (Додаток Г).

Рентабельність активів дозволяє провести порівняння прибутковості різних підприємств. Назва цього показника говорить сама за себе: він вимірює, який прибуток приносить кожна гривня, вкладена в активи підприємства, незалежно від того чи є вони власністю цього підприємства, чи одержані в борг.

Показники рентабельності власного капіталу (чистих активів) і статутного капіталу показують загальну ефективність підприємницької діяльності відносно власних вкладень засновників підприємства при його створенні та реінвестуванні прибутку.

Він є універсальною характеристикою привабливості і вигідності інвестування для фактичних та потенційних власників, а також оцінкою вміння господарюючих суб'єктів користуватися ринком фінансових ресурсів[29, ст.87].

Основним джерелом інформації щодо оцінки рентабельності роботи суб'єктів господарювання є форми 1 та 2 фінансової звітності підприємства. У формі 2 «Звіт про фінансові результати» міститься інформація щодо чистого прибутку підприємства та витрат (за видами діяльності та елементами), які були здійсненні для отримання доходу та відповідного прибутку. Форма 1 «Баланс» містить дані щодо ресурсів підприємства, які використовуються для отримання доходу та прибутку. Співвідношення прибутку з витратами та ресурсами характеризує ефективність їх використання, тобто саме рентабельність [30, ст.99].

Завданнями аналізу рентабельності підприємства є:

- 1) оцінка виконання визначених параметрів (плану, прогнозу тощо);
- 2) вивчення динаміки показників;
- 3) визначення факторів зміни їх рівня;
- 4) пошук резервів зростання рентабельності;
- 5) розробка заходів для використання виявлених резервів.

Розрахунки показників рентабельності можемо прослідкувати в Додатку Г, табл.Г.1. [29, ст.115].

Результати аналізу існуючих методик оцінювання економічної безпеки підприємства і узагальнюючи виявлені недоліки та перепони для практичного застосування відображені у Додатку Д (табл.Д.1) [33, ст.4].

У процесі оцінки ефективності економічної безпеки підприємства варто оцінити можливі загрози його функціонування. Позицію щодо переліку наявних загроз економічної безпеки підприємств відображено у Додатку Д (таб.Д.2.).

Формування показників ідентифікації стану захисту від загроз спрямовано на забезпечення відповідності розробленого методичного підходу принципу визначення стану безпеки за умов обмеженого доступу до інформаційної бази підприємств.

Отже, зрозуміло, що [35, ст.11]:

- коефіцієнт зносу (Кзн) є індикатором критичного стану основних фондів;
- індекс зміни чисельності працівників (Ічпр) – низького рівня кваліфікації робітників, недостатнього рівня заробітної плати;
- коефіцієнт покриття (Кп) – недостатнього рівня платоспроможності;
- індекс зміни чистого доходу від реалізації (Ічд) – зниження споживчого попиту на продукцію; спаду виробництва, зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- чистий прибуток (ЧП) – індикатором переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних інтересів; недосконалості систем і методів управління; відсутності державного фінансування; свідомих чи несвідомих дій окремих посадових осіб органів державної влади; низької ефективності реальної системи оподаткування; недосконалості правового забезпечення діяльності підприємств; криміналізації економіки; відкритості внутрішнього ринку для імпорту [36, ст.24].

Наступним етапом у визначенні стану безпеки підприємства є встановлення чітких фіксованих меж значень окреслених показників.

Отже, розроблена методика оцінювання безпеки підприємства спрямована на визначення перебування підприємства в стані економічної безпеки і відповідає усім вищезазначеним вимогам: визначає стан захисту підприємства від зовнішніх та внутрішніх загроз і відображає їх вплив в певних межах; визначає стан безпеки за умов обмеженого доступу до інформаційної бази; характеризуються простотою та доступністю [33, ст.1].

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПАТ «ПУМБ»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Ринок банківських послуг є однією із важливих та невід'ємних складових сучасної ринкової економіки. Банки поступово перетворилися на основних посередників у перерозподілі капіталів, у забезпеченні безперервності процесу економічного відтворення [39, ст.22].

На сьогоднішній день ринок банківських послуг України перебуває у складному становищі. Програма реформ оздоровлення банківської системи, запропонована Національним банком України, призвела до суттєвого зменшення кількості банків та до радикальних змін у функціонуванні найбільш важливих системних банків [37, ст.83].

Динаміку зміни кількості банків за період 2015-2017 рр. відображено у Додатку Е (рис.Е.1), за даними якого можна зробити висновок, що останні роки кількість банків суттєво зменшилась.

Говорячи про сучасний стан банківської системи України, необхідно відзначити, що політична та військова нестабільність, значна інфляція та загальна економічна дестабілізація негативно вплинули на банківський сектор та показники діяльності банків, що працюють на території України. Також важливим фактором, що характеризує сучасний стан банківської системи, активне втручання НБУ у функціонування банківської системи [37, ст.85].

Станом на 01 січня 2017 року структура власності активів банківської системи України була представлена наступним чином: банки з приватним українським капіталом складають близько 13%, банки іноземних банківських груп – 35%, державні банки – 52% (див. Додаток Е, рис. Е.2.) [41].

Внаслідок переходу ПАТ «Приватбанк» у стовідсоткову власність держави частка державних банків в структурі активів БСУ значно зросла протягом IV кварталу 2016 року та станом на 01.01.2017 р. відповідала 52%.

Варто зауважити, що в подальшому можливе скорочення частки банків іноземних банківських груп внаслідок виходу банківських установ з російським капіталом з українського ринку. В свою чергу, 15.03.2017 р. Нацбанком було запропоновано застосування санкцій щодо українських банків з російським державним капіталом на виконання рішення Ради національної безпеки і оборони України [41, ст.3].

Застосування таких санкцій передбачає заборону на здійснення будь-яких фінансові операції цих банків на користь пов'язаних з ними осіб, зокрема, материнських структур. В тому числі вводиться заборона на [41, ст.7]:

- пряме та опосередковане здійснення будь-яких активних операцій (надання міжбанківських кредитів, депозитів, субординованого боргу, придбання цінних паперів, розміщення коштів на коррахунках тощо);
- виплату дивідендів, процентів, повернення міжбанківських кредитів/депозитів, коштів із коррахунків, субординованого боргу;
- розподіл прибутку та розподіл капіталу.

Слід підкреслити, що незважаючи на зменшення кількості банків та труднощі у їх діяльності, спостерігається збільшення активів системних банків України, що дозволяє зробити висновок про підвищення їх потужності та стабільності. Особливої уваги заслуговує статистична інформація Асоціації українських банків (АУБ), яка висвітлює конкурентні позиції провідних банків України (Додаток Е, табл.Е.1) [42].

За даними табл.И.1 (Додаток И) можна зробити висновок, що станом на кінець 2017 р. за розміром активів та кредитно-інвестиційного портфелю найвищі сходинки отримав Приватбанк, але за обсягами фінансового результату – Райффайзен Банк Аваль [37, ст.86].

Аналіз сучасного стану банківської системи України викликає об'єктивну необхідність у конкретизації актуальних проблем та факторів, що стримують розвиток вітчизняного банківського сектора. До найбільш гострих проблем сучасної банківської системи слід віднести наступні [37, ст.87]:

- зростання недовіри до банків;
- негативний вплив політичних процесів;

- суперечливість механізму рефінансування українських банків;
- девальвація національної грошової одиниці;
- подорожчання кредитних ресурсів в Україні;
- погіршення якості кредитного портфеля банків;
- низький рівень ризик менеджменту банків.

Проблема зростання недовіри до банків є однією з найбільш актуальних на сьогоднішній день. Її сутність полягає в тому, що збільшення недовіри населення до банків внаслідок негативного емоційного фону та скорочення обсягу вільних ресурсів у населення і підприємств призводить до відтоку депозитів, що в свою чергу дестабілізує діяльність банків, ускладнюючи процес видачі кредитів та розрахунків за своїми зобов'язаннями [40, ст.151].

Динаміка зобов'язань і депозитного портфелю комерційних банків України в розрізі суб'єктів та терміновості зображено в Додатку Е, табл.Е.2.

Динаміку основних складових активів БСУ представлено у Додатку Е в табл. Е.3.

Протягом 2016 року обсяг клієнтського кредитного портфелю скоротився на 0,4% (3,85 млрд. грн.) та станом на 01.01.2017 р. відповідав 1 005,92 млрд. грн. проти 1 009,77 млрд. грн. на початок року (див. Додаток Є, рис. Є.3), це відбувалося внаслідок зменшення протягом року суми кредитів, наданих фізичним особам. За підсумком 2016 року їх обсяг знизився на 10,43% до 847,09 млрд. грн. Кредити, надані суб'єктам господарюванням за підсумком року навпаки збільшилися на 1,98% та на початок 2017 року досягли 157,39 млрд. грн. [41, ст.9].

Об'єктом дослідження випускної кваліфікаційної роботи було обрано ПАТ «ПУМБ». Юридична адреса Банку: вул. Андріївська, 4, м. Київ, Україна.

Публічне акціонерне товариство «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК» було засновано 20 листопада 1991 року. Банк розпочав свою діяльність у квітні 1992 року. Банк надає повний спектр банківських послуг, включаючи залучення депозитів та надання кредитів, інвестування в цінні папери, платіжне обслуговування в Україні та переказ

коштів за кордон, операції з обміну валют, випуск та процесінг платіжних карток [45].

Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 2 вересня 1999 року (реєстраційне свідоцтво № 102 від 6 листопада 2012 року), що діє відповідно до Закону України № 2740-III «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб». Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує повернення вкладникам депозитів до 200 тисяч гривень на одну особу (у 2016 році – 200 тисяч гривень) [45].

Загальна інформація про ПАТ «ПУМБ» указана у Додатку Ж(таб.Ж.1.).

Фактичний контроль Банку здійснює громадянин України пан Р.Л.Ахметов (рис.2.1).

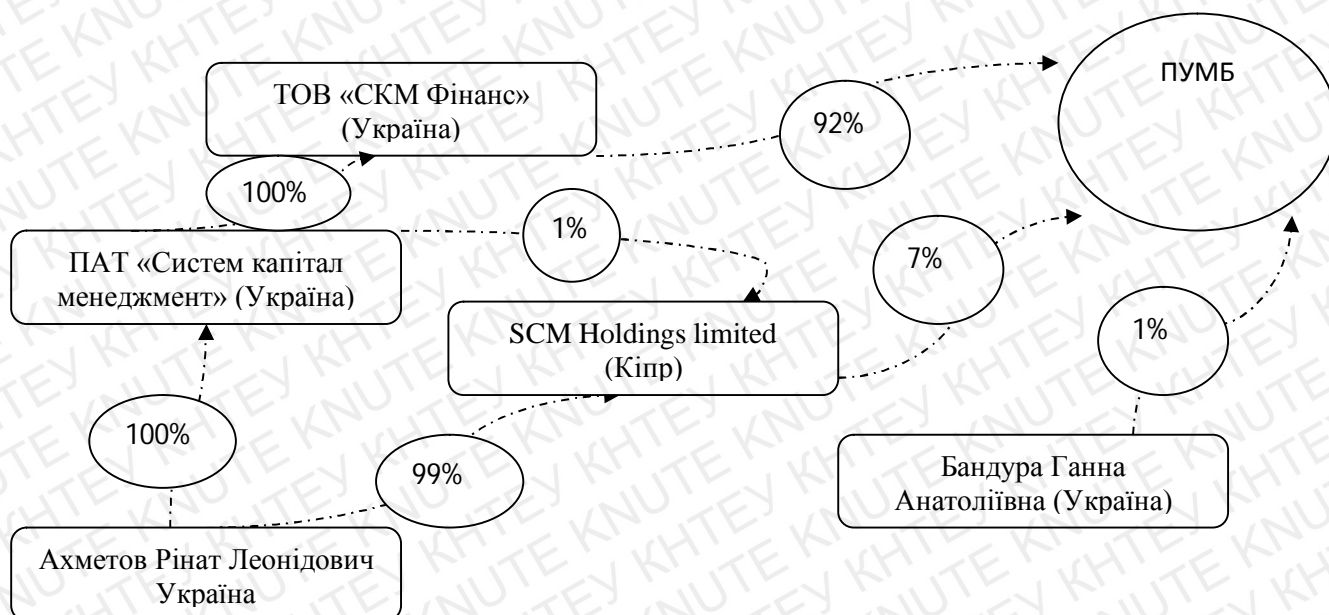

Рис. 2.1. Структура власності Банку

Джерело: сформовано на основі [46]

Станом на 31 грудня 2017 та 2016 років акціонерами Банку є:

- «СКМ ФІНАНС» (92,2% акціонерного капіталу),
- SCM HOLDINGS LIMITED (Кіпр) (7,7% акціонерного капіталу);
- Фізична особа (0,1% акціонерного капіталу).

Станом на 31 грудня 2017 року Банк мав 6 регіональних центрів та 158 відділень в Україні (на 31 грудня 2016 року – 6 регіональних центрів та 156 відділення в Україні) [45].

У ПУМБ діє ефективна система корпоративного управління, яка відповідає всім вимогам українського законодавства, а також найкращим міжнародним стандартам і практикам.

Діюча модель корпоративного управління (представлена у Додатку 3, рис.3.1.) забезпечує високий рівень організації, що підтверджується бездоганною репутацією банку на ринку. В основі діяльності ПУМБ лежать ефективні функції контролю і управління ризиками, а також своєчасне реагування на законодавчі зміни[46].

Варто також зазначити, що досліджуваний Банк націлений на стратегію сталого розвитку. В свою чергу ключові напрямки ПУМБ у сфері сталого розвитку [46]:

- навчання та розвиток співробітників;
- підвищення якості продуктів та послуг банку;
- розвиток бізнес-середовища;
- підвищення фінансової грамотності населення;
- управління ризиками;
- корпоративне волонтерство.

Головна мета ПУМБ на найближчі роки – посилювати ефективність свого бізнесу. Головна мета реалізується за рахунок тактичних цілей ПАТ «ПУМБ» (рис.2.2).

Рис.2.2. Тактичні цілі ПАТ «ПУМБ»

Джерело: сформовано на основі [46]

Для більш детальної характеристики банку проведемо аналіз його фінансового стану в період із 2015 по 2017 роки [45].

Структура активів та пасивів банку наведено в Додатку Б. Проаналізувавши Звіт про фінансові роки ПАТ «ПУМБ» за 2015-2017рр., можна зробити висновок, що баланс даного банку зріс з 37644091 тис. грн.. (2015 рік) до 46532329 тис. грн. (2017 рік), що у відсотковому співвідношенні становить 23,61%.

Капітал в структурі балансу становить 10,74%, а зобов'язання 89,53%, які зростають з 2015р. до 2017р. на 32,91% та 22,61% відповідно. Найбільшу питому вагу у пасиві балансу займають депозитні залучення (кошти клієнтів), які у 2015р. становили 27584757 тис. грн.. та зросли до 37194276 тис. грн., що у відсотковому співвідношенні становить 34,84% , щодо не депозитних залучень то вони займають 4,12% в структурі балансу, а в абсолютні величині становлять 1915014 тис. грн. у 2017 році, що на 8,43% менше, ніж у 2015 році.

Вагому частку в структурі активів балансу займають кредити клієнтам, в динаміці років вони зросли із 26287616 тис.грн (2015 р.) до 25495599тис.грн (у 2017 р.), що становить 54,79%. Наступними після кредитів в структурі активів йдуть цінні папери, наявні для продажу, які зросли з 2015 по 2017рр. з 2583880тис.грн до 1039636тис.грн, тобто на 302,36%. На мою думку всі процеси діяльності банку залежать від політичного та фінансової стабільності в державі, оскільки ПАТ «ПУМБ» є вагомим учасником банківської системи в Україні.

Для візуальної характеристики структури активів банку розглянемо Додатку Ж (рис.Ж.1.).

Аналізуючи рис.К.1., можемо зробити висновок, що найбільшу питому вагу в структурі активів банку займають кредити надані клієнтам, проте за досліджуваний період структура цього показника помітно зменшилась (на 15,14%, тобто із 69,83% у 2015 до 54,79% у 2017 роках). Така тенденція зумовлена ростом іншого показника, такого як цінні папери наявні для продажу. Даний показник помітно зріс (збільшився на 15,48%, тобто із 6,86% у

2015 році до 22,34% у 2017 році). Також варто зазначити, що основні засоби та нематеріальні активи за досліджуваний період помітно не змінилися.

Важливим етапом в аналізі фінансового стану банку є аналіз структури зобов'язань та власного капіталу банку, які зображено у Додатку Ж на рис.Ж.2 та рис.Ж.3.

Отже, аналізуючи рис.Ж.2, можемо зробити висновок, що найбільшу питому вагу в структурі зобов'язань банку займають рахунки клієнтів, за досліджуваний період структура цього показника збільшилася (на 6,65%, тобто із 73,28% у 2015 до 79,93% у 2017 роках). Така тенденція є позитивним показником для банку, адже це дає змогу більше вкладати в дохідні активи, з метою отримання більшого прибутку. Помітно зменшилися випущені єврооблігації (на 8,43%), тобто відбулося зменшення ресурсної бази банку, проте така ситуація негативно вплине на розмір чистого прибутку, адже в разі залучення міжбанківських кредитів збільшуються процентні витрати банку. Інші показники зобов'язань банку помітно не змінилися.

Власний капітал банку займає незначну частку у загальному обсязі капіталу банку (в межах 10%), що обумовлено специфікою діяльності комерційного банку як установи, що здійснює мобілізацію тимчасово вільних грошових ресурсів на фінансовому ринку та надає їх у позику. Проте власний капітал має важливе значення для ефективного здійснення банківської діяльності[48]. Проаналізувавши структуру власного капіталу ПАТ «ПУМБ» (Додаток Ж, рис.Ж.3), впливає, що грубо кажучи власний капітал банку складається із акціонерного капіталу. В динаміці років, із 2015 по 2017 роки, структура даного показника майже не змінилася (із 8,75% у 2015 році до 7,08% у 2017 році, тобто зменшилася на 1,67%). Позитивним результатом діяльності банку за 2015-2017 роки стало зменшення величини непокритого збитку (із (-4,62%) у 2015 році до (-1,19%) у 2017 році).

На наступному етапі дослідження діяльності ПАТ «ПУМБ» варто розглянути структуру звіту про сукупні прибутки банку (Додаток К, таб.К.1.) та продемонструємо динаміку вхідних та вихідних фінансових потоків (Додаток Ж, рис.Ж.4.).

Отже, аналізуючи "Звіт про сукупні прибутки" ПАТ «Перший Український міжнародний банк», можемо сказати, що чистий прибуток банку за досліджуваний період (2015-2017 роки) помітно збільшився. У 2015 році банк отримав збиток, а саме 1752470 тис.грн, а в 2017 році отримав уже прибуток в розмірі 785827 тис.грн, тобто збільшився на 144,84%.

Серед вхідних фінансових потоків найбільш питому вагу займають доходи за кредитами, та у динаміці років вони зменшилися на 1,63%, що є негативним. На другому місці серед вхідних фінансових потоків є комісійні доходи, що зросли на 41,32%. Також помітно зросли другорядні доходи: на 190,03%.

Серед вихідних фінансових потоків найбільшу кількість займають витрати у формі виплати відсотків за депозитами. Проте вони зменшилися за досліджуваний період на 30,56%. На другому місці у вихідних фінансових потоках витрати на оплату праці. Вони зросли з 2015 по 2017 рік аж на 77,76%.

З рис.Ж.4 видно, що за досліджуваний період, а саме у 2017 році почалася значна розбіжність у вхідних та вихідних фінансових потоках: вихідні потоки помітно зменшуються. Така ситуація дозволить отримувати банку прибутку у звітному та плановому роках.

Отже, фінансовий стан ПАТ "ПУМБ» має позитивне значення, проте деякі важливі показники мають тенденцію до зменшення. Тому основним завданням менеджерів банку на даному етапі розвитку повинно бути забезпечення фінансового стану на належному рівні, а також прямування лише до прибуткової його діяльності.

2.2. Дослідження форм та методів забезпечення економічної безпеки підприємства

Економічна безпека є необхідною умовою існування будь-якого підприємства, вона забезпечує захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз та є підґрунтям стійкого функціонування. Підвищена увага суспільства до проблем економічної безпеки обумовлена

посиленням загроз, спричинених невизначеністю, що об'єктивно існує у будь-якому суспільстві, зростанням впливу людського чинника на економічні процеси та загостренням протиріч у стосунках між економічними суб'єктами, що проявляється у різних формах недобросовісної конкуренції та партнерства[49, ст.41].

Варто відмітити, що економічна безпека ПАТ «Перший український міжнародний банк» має свої особливості. Економічна безпека ПАТ «ПУМБ» представлена системою ризик-менеджменту.

Основне завдання Ризик-менеджменту ПАТ «ПУМБ» - профілактика виникнення ризиків, мінімізація шкоди, заподіяної ризиками, максимізація додаткового прибутку, одержуваного в результаті управління ризиками.

Дане завдання в ПУМБ реалізується за допомогою завдань, які зображені в Додатку К, рис.К.1.

Процес управління ризиками спрямований на 5 основних груп загально-банківських ризиків [50, ст.3]:

- Бізнес-ризик (стратегічний ризик, ризик розвитку бізнесу і юридичний ризик);
- Кредитний ризик (індивідуальний кредитний ризик на 1 позичальника, ризик кредитного портфеля, управління ризиками непогашення кредитної заборгованості, міжбанківський кредитний ризик);
- Ринкові ризики, включають в себе: процентний ризик, валютний ризик, цінові ризики і ризик ліквідності;
- Операційний ризик;
- COMPLAINT-ризик.

Для ефективного управління групами ризику в Банку функціонує організаційна структура, яка зображена у Додатку Ж (рис.Ж.5).

Одним із основних завдань менеджменту є звести бізнес-ризик до мінімуму шляхом забезпечення ефективного функціонування процесів (в т.ч. їх автоматизації), ретельного вивчення ринків банківських послуг [50, ст 5].

При управлінні Бізнес-ризиком Правління ПАТ «ПУМБ» застосовує один з механізмів управління. Методи управління бізнес-ризиками ПАТ "ПУМБ" зображено у Додатку Ж (таб.Ж.2).

Методи управління ризиків зображені у табл.2.1

Таблиця 2.1.

Методи управління ризиками

	Назва ризику	Методи управління
1	Ризик ліквідності	<ul style="list-style-type: none"> – прогноз очікуваних майбутніх грошових потоків з використання сценаріїв, розроблених на основі статистичних даних про результати діяльності банків України в умовах фінансової кризи; – забезпечення дотримання нормативів ліквідності НБУ; – встановлення лімітів за фінансовими інструментами;
2	Процентний ризик	<ul style="list-style-type: none"> – оцінку впливу зміни процентних ставок на чистий процентний дохід і капітал; – порівняння оціночних втрат з встановленими лімітами; – при необхідності зміна тимчасової структури процентних активів і зобов'язань.
3	Валютний ризик	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз відкритих валютних позицій Банку; – стрес-тестування валютного ризику - оцінка валютного ризику при значних коливаннях курсів валют і банківських металів; – порівняння оціночних втрат з встановленими лімітами.
4	Ціновий ризик	<ul style="list-style-type: none"> – аналіз дюрації фінансових інструментів з фіксованою прибутковістю в торговому портфелі; – оцінку впливу зміни кривої дохідності на дохід від торгівлі цінними паперами і капітал; – порівняння оціночних втрат з встановленими лімітами.
5	Операційний ризик	<ul style="list-style-type: none"> – тестування існуючих продуктів, процесів,; – пошук найкращих управлінських рішень (bestpractices); – лімітування ризику (встановлення граничних значень ризику, а також затвердження лімітів відповідальності для прийняття рішень); – страхування; передача ризику чи ризикованих процесів на аутсорсинг; – формування резервів для компенсації непередбачених збитків; – уникнення ризику за допомогою скасування ризикованих операцій, процесів, продуктів, систем; контроль якості та своєчасності виконання договірних зобов'язань третьою стороною.

Джерело: сформовано на основі [50, ст.10-12]

Кредитний ризик - невизначеність фінансового результату Банку, внаслідок можливих втрат, обумовлених здатністю позичальників ПАТ «ПУМБ» (юридичних і фізичних осіб) погашати в обумовлені кредитними договорами терміни основну суму кредиту і нараховані за ним відсотки

[50, ст.7]. Управління кредитним ризиком ПАТ «ПУМБ» передбачає використання методів, указаних у Додатку Ж (табл.Ж.3.).

Ринкові ризики - це ризики втрат, недоотримання доходу або зниження вартості капіталу внаслідок несприятливих змін процентних ставок, курсів валют і банківських металів, цін фінансових інструментів. До ринкових ризиків Банк відносить процентний ризик, валютний і цінові ризики та ризик ліквідності[50, ст.10].

Ризик ліквідності - це ймовірність втрат, недоотримання доходу або зменшення вартості капіталу внаслідок нездатності банку своєчасно, в повному обсязі і з мінімальними втратами покрити потреби в коштах для виконання своїх грошових зобов'язань або реалізувати / придбати на ринку позицію в грошових коштах (або інших фінансових інструментах) певного розміру за поточною ринковою ставкою / ціною через недостатність обсягів торгів.

У ПУМБ операційний ризик визначається як імовірність настання події, яка може призвести до фінансових збитків або вплинути на досягнення стратегічних цілей Банку [50,ст.12].

Комплаєнс ризик - потенційний або реальний ризик регуляторних санкцій, фінансових збитків, репутаційних втрат, що виникає в результаті недотримання норм законодавства, положень внутрішніх документів (політик, процедур, положень, правил), стандартів добросовісної конкуренції, ситуацій конфлікту інтересів, недотримання вимог корпоративної етики [50, ст.15].

Отже, процес управління ризиками, який спрямований на 5 основних банківських груп ризиків,представлений системою ризик-менеджменту, основним завданням якого є профілактика ризиків, мінімізація шкоди та максимізація прибутку.

2.3. Оцінка стану та ефективності функціонування економічної безпеки підприємства

Економічна безпека є досить складною системою з певною структурою і механізмом відносин між її елементами. В основі системи економічної безпеки

підприємства лежить принцип суворо цільового використання фінансових ресурсів і забезпечення певних умов для швидкої та ефективної віддачі від збільшення вкладених коштів [54, ст.29].

Для оцінки ефективності управління економічною безпекою ПАТ «ПУМБ» варто скористатися аналізом його фінансового стану за допомогою фінансових коефіцієнтів.

Основними етапами в даному розрізі є: оцінка фінансової стійкості банку, оцінка ділової активності банку, оцінка ліквідності та оцінка ефективності управління банку [55, ст.14].

Почнемо із оцінки фінансової стійкості ПАТ «Перший український міжнародний банк» (Додаток Л, табл.Л.1).

З наведеної таблиці видно, що коефіцієнт надійності (співвідношення капіталу банку і залучених коштів за мінімально допустимого значення межах 10 %) в динаміці років помітно збільшився та станом на 2015 р. становив 11,70 %, збільшився на 0,91 пункти. Таким чином, банк має високу забезпеченість власним капіталом і, отже, високу надійність, тобто він досяг того рівня, за якого не залежить від стихій у залученні вільних коштів грошового ринку, бо має вдосталь своїх, дешевших, які можна розміщати в кредити господарюючим суб'єктам та в інвестиції.

Дані тієї ж табл. показують, що коефіцієнт фінансового важеля становив у 2015 році 9,27, а у 2017р. — 8,55, що на 0,72 пункт менше, ніж у 2015. Це свідчить також і про те, що банк знизив активність щодо залучення вільних коштів на грошовому ринку.

Коефіцієнт достатності власного капіталу у формуванні активів дещо зріс за аналізований період з 9,74% до 10,47% за оптимального значення не менше 9 %, а це означає, що здатність банку до покриття різних ризиків за рахунок ВК зростає.

Про зменшення захищеності власного капіталу свідчить зростання його вкладень у свої власні капіталізовані активи — основні засоби і нематеріальні активи. Це підтверджується зменшенням відповідного коефіцієнта з 0,90 до 0,68, тобто на 0,22 пункти.

Коефіцієнт захищеності дохідних активів за досліджуваний період майже не змінився, тобто це не говорить про послаблення захисту дохідних активів власним капіталом.

Що стосується коефіцієнта мультиплікатора капіталу, який характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом, то за оптимального співвідношенні 12—15 разів він у 2015 р. становив 11,43 раза, а у 2017 р. зріс до 14,12 рази, це свідчить, насамперед, що темп зростання активів перевищує темп зростання акціонерного капіталу.

Отже, на основі прорахованих коефіцієнтів можемо сказати, що загальний фінансовий стан ПАТ «ПУМБ» покращується (коефіцієнт надійності, коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт захищеності дохідних активів, коефіцієнт мультиплікатора капіталу демонструють позитивну тенденцію).

Оберненим показником до фінансової стійкості банку є оцінка ділової активності: зростання ділової активності банку одночасно дозволяє збільшувати прибутки та погіршувати фінансову стійкість банку і навпаки [55, ст.179]. Розрахунки щодо оцінки ділової активності наведено в Додатку М (табл.М.1.), а динаміка даних показників зображена у Додатку Л на рис.Л.1. та Л.2.

У цілому рівень ділової активності щодо залучення ресурсів зі сторони пасивів характеризує коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, який, як свідчать дані табл. та рис.2.13 має тенденцію до зниження: у 2015 р. він становив 0,88, а у 2017 р. — 0,86 (тобто зменшився на 0,02 пункти). Рівень даних показників не загрозливий, оскільки сягає оптимального значення. Це свідчить про зростання залучення ресурсів клієнтів, що є позитивно. Установлена тенденція підтверджується і зростанням показників (коефіцієнтів) активності залучення міжбанківських кредитів та строкових депозитів: дані показники становлять у 2015 р. – 0,02 та у 2017 році – 0,02 (показник не змінився), та у 2015 р. – 0,73 та у 2017 році – 0,80 (збільшення на 0,07).

Негативним для ділової активності банку є зменшення коефіцієнту активності використання залучених коштів у дохідні активи, що і демонструє наступний показник. За досліджуваний період він майже не змінився.

Ділова активність активів характеризується рівнем вкладень ресурсів банку в дохідні активи, кредитний портфель, у цінні папери і розкриває як досягнутий рівень, так і можливості банку в даний період. Коефіцієнт дохідних активів зріс за досліджуваний період не змінився, така тенденція не говорить про розширення дохідної бази банку, що в кінцевому результаті не є позитивним. Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель за досліджуваний період помітно зменшився, на основі даного показника можна сказати, що кредити надані клієнтам банком за досліджуваний період зросли, проте на кінцевий результат вплинуло зменшення кредитів наданих банком іншим фінансовим установам (зокрема іншим банкам).

Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь за досліджуваний період помітно зріс – на 0,15 пунктів, такий ріст зумовлюється значним ростом цінних паперів, наявних для продажу.

Позитивним для ділової активності банку є зменшення коефіцієнта проблемних кредитів. В даному випадку цей показник не є високим, та за досліджуваний період зменшився.

Ліквідність банку – це його здатність своєчасно виконувати свої зобов'язання. Інакше кажучи, суми його грошових коштів, які можна швидко мобілізувати з інших джерел, дають змогу вчасно виконувати зобов'язання, відображені в пасиві балансу [56, ст.43].

Для аналізу ліквідності ПАТ «Перший український міжнародний банк» було обрано 3 основні показники ліквідності (Додаток Л, табл.Л.2).

Норматив миттєвої ліквідності ПАТ «ПУМБ» збільшився за аналізований період на 46% (із 32% у 2015р. до 78% у 2017р.), тобто банк збільшує мінімально необхідний обсяг високоліквідних активів для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня. Норматив поточної ліквідності знизився за аналізований період із 83% у 2015р. до 77% у 2017 р., тобто на 6%, тобто мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця за аналізований період погіршився.

Розглянемо оцінку ефективності управління ПАТ «Перший український міжнародний банк» (Додаток Л, табл.Л.3.).

За результатами таблиці М.3бачимо оцінку ефективності управління ПАТ «Перший український міжнародний банк». Загальний рівень рентабельності банку за останні 3 роки помітно скоротився із 0,141 у 2013 році до 0,071 у 2017 році, тобто на 0,07 пункти, дане явище пояснюється помітним скороченням збитку та отримання прибутку. Окупність витрат доходами в цілому є позитивною, оскільки даний показник за останні 3 аналізовані роки більше 1, проте негативним є те, що він має помітну тенденцію до зменшення (зменшився із 1,123 у 2015 р. до 1,058 у 2017 р., тобто на 0,065).

Чиста процентна маржа, що характеризує рівень доходності активів від процентної різниці, на прикладі даного банку демонструє тенденцію до спаду, в той час як позитивним для ефективності управління банку є його ріст. Даний показник зменшився на 0,84 пункти (із 6,23 у 2015 р. до 5,39 у 2017 р.). Таку саму тенденцію демонструє наступний показник, чиста непроцентна маржа, проте із меншими темпами. Даний показник скоротився на 0,06 пункти (із 1,27 у 2015 р. до 1,21 у 2017 р.).

Банківська діяльність за своєю природою пов'язана з ризиками, що викликаються різними обставинами. В даній роботі варто розглянути кредитний ризик банку.

Кредитний ризик — імовірність неповернення позичальником отриманого кредиту та процентів за користування позицією в результаті фінансових ускладнень, фінансового краху чи шахрайства[59] (Додаток Л, табл.Л.4.).

На основі здійснених розрахунків та проведеного аналізу можемо зробити наступні висновки, що показники оцінки кредитного ризику ПАТ «Перший український міжнародний банк» демонструють не стійку тенденцію. Зріст показника співвідношення власного капіталу банку до його кредитного портфелю із 11,06% до 11,76% пояснюється збільшенням розміру власного капіталу та зменшенням розміру кредитного портфелю банку.

Наступний показник, співвідношення основного капіталу банку до класифікованих кредитів, також помітно зріс, із 13,95% до 19,11%, дана тенденція пояснюється повільним ростом класифікованих кредитів банку, порівняно із основним капіталом. Співвідношення класифікованих кредитів до кредитного портфелю банку - цей показник зменшився із 0,79% у 2015 до 0,62% у 2017 році.

Факторний аналіз кредитного ризику представлено у табл.2.2.

Таблиця 2.2

Факторний аналіз кредитного ризику ПАТ «Перший український міжнародний банк»

Розрахунок зміни показника (співвідношення класифікованих кредитів до кредитного портфелю) за рахунок динаміки чисельника	
$\Delta K_{кр1}$	0,06209936
Розрахунок зміни показника (співвідношення класифікованих кредитів до кредитного портфелю) за рахунок динаміки знаменника	
$\Delta K_{кп}$	0,00089396

Джерело: сформовано на основі [46]

Отже, бачимо, що за рахунок чисельника показник (співвідношення класифікованих кредитів до кредитного портфелю банку), тобто рівень кредитного ризику банку за аналізований період зріс, проте тенденції до росту йшла швидшими темпами, аніж зміна за рахунок знаменника. В першому варіанті значними темпами зросли класифіковані кредити, що в значній мірі вплинули на рівень кредитного ризику банку. Відповідно в другому варіанті - кредитний портфель навпаки зменшився, що впливає на кредитний ризик не значно.

Моніторинг економічної безпеки підприємства повинен бути результатом взаємодії всіх зацікавлених служб підприємства. При здійсненні моніторингу повинен діяти принцип безперервності спостереження за станом об'єкта моніторингу з урахуванням фактичного стану й тенденцій розвитку

його потенціалу, а також загального розвитку економіки, політичної обстановки й дії інших загальносистемних факторів.

Всі заходи підвищення ефективності функціонування ПАТ «ПУМБ» можна звести до трьох напрямків (Додаток К, рис.К.6.) [62, с.38]:

- 1) управління витратами і ресурсами;
- 2) розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- 3) удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності.

Як бачимо, усі заходи підвищення ефективності роботи підприємства є взаємозалежними.

Важливим аспектом системи економічної безпеки підприємства є, звісно, моніторинг такої діяльності.

Основні етапи постійного моніторингу рівня економічної безпеки підприємства повинні бути такими [62, с.41]:

- діагностика допустимих меж відхилень у процесах функціонування та розвитку підприємства;
- виявлення деструктивних тенденцій і процесів, які призводять до зниження рівня економічної безпеки підприємства;
- визначення причин, джерел, характеру, інтенсивності впливу загрозових факторів на процеси функціонування та розвитку підприємства;
- прогнозування наслідків дії загрозових факторів як на процеси функціонування, так і на процеси розвитку підприємства;
- системно-аналітичне вивчення сформованої ситуації й тенденцій її розвитку.

Оскільки прибуток є основним джерелом зростання виробництва та одним із найважливіших критеріїв результативності діяльності підприємств, то результатами ефективності запропонованих заходів управління економічною безпекою ПАТ «ПУМБ» є моделювання та визначення точки беззбитковості.

Моделювання процесу управління формуванням прибутку від операційної діяльності базується на основі тісної взаємозалежності цього показника з обсягом реалізації і витратами. Цей взаємозв'язок покладено в

основу методики маржинального аналізу, яка дозволяє виділити роль окремих факторів у формуванні операційного прибутку підприємства [74, с.103].

Методика маржинального аналізу дозволяє:

1. Визначити обсяг надання послуг, який забезпечує беззбиткову діяльність підприємства при заданому співвідношенні ціни послуг, постійних і змінних витрат.

Якщо постійні витрати позначити через a , а змінні витрати на одиницю продукції через b , то при обсягу x загальна сума витрат y буде дорівнювати:
 $y=a+bx$.

У точці беззбитковості (ТБ) чистий дохід (виручка) дорівнює витратам. Чистий дохід (ЧД) можна розрахувати як добуток обсягу продажу (x) і ціни (P). Тоді (формула 2.1):

$$xP=a+bx;$$

$$xP-bx=a;$$

$$x(P-b)=a;$$

$$x=\frac{a}{P-b} \quad (2.1)$$

У точці беззбитковості постійні витрати рівні маржинальному доходу (Дм), а постійний дохід повинен відповідати критичному обсягу продажу, тобто величині постійних і змінних витрат, тому (формула 2.2):

$$\frac{ТБ}{a} = \frac{ЧД}{Дм} \quad (2.2)$$

Звідси (формула 2.3):

$$ТБ=\frac{a*ЧД}{Дм} = a:\frac{Дм}{ЧД} = \frac{a}{Дпв} \quad (2.3)$$

де: Дпв – питома вага маржинального доходу у чистому доході (виручці від реалізації).

2. Визначити зону безпеки підприємства, тобто розмір можливого зниження обсягу реалізації у вартісній оцінці при несприятливій кон'юктурі товарного ринку, який дозволяє йому здійснювати прибуткову операційну діяльність [75, с.84].

Різниця між фактичним і беззбитковим обсягом продажу складає зону безпеки підприємства, яка показує, наскільки фактичний обсяг реалізації вищий від критичного.

Зона безпеки може бути розрахована не тільки як абсолютна, але і як відносна величина (формула 2.4).

$$ЗБ = \frac{ЧД \cdot ТБ}{ЧД} \quad (2.4)$$

Відносний показник зони безпеки показує, на скільки процентів можна знизити обсяг наданих послуг при несприятливій кон'юктурі товарного ринку без шкоди для фінансового стану підприємства.

Беззбитковий обсяг надання послуг і зона безпеки залежать від суми постійних і змінних витрат, а також від рівня цін на такі послуги [76].

Витрати діють на ТБ прямо пропорційно, а ціна – обернено. При підвищенні ціни ТБ знижується, тобто менше треба реалізувати продукції, щоб отримати необхідну суму виручки для компенсації витрат підприємства. При зниженні ціни ТБ зростає, тобто зростає беззбитковий обсяг продажу. Кожне підприємство намагається скоротити частку постійних витрат на одиницю продукції, зменшити беззбитковий обсяг продажу і збільшити зону безпеки.

3. Визначити обсяг реалізації для отримання певної суми прибутку. В цьому випадку формула (формула 2.5) матиме вигляд:

$$x = \frac{a \cdot П}{P}, \text{ де} \quad (2.5)$$

П – запланований обсяг прибутку.

4. Визначити критичний рівень постійних витрат при заданому рівні маржинального доходу й обсягу продажу.

$$x = \frac{a}{\text{Дпв}},$$

$$a = x * \text{Дпв}.$$

5. Розрахувати беззбиткову ціну реалізації, виходячи із заданого обсягу реалізації і рівня постійних і змінних витрат (формула 2.6):

$$x = \frac{a}{P - x_b}, \quad (-) = .$$

$$xP - x_b = a$$

$$xP = a + x_b.$$

$$P = \frac{a}{x} = \frac{a}{x} + . \quad (2.6)$$

У процесі планування беззбиткової господарської діяльності необхідно обчислювати й аналізувати наступні показники: валова прибутковість чистого доходу, витратомісткість чистого доходу за змінними витратами, чистий дохід, який забезпечує беззбиткову діяльність, змінні витрати, які забезпечують беззбиткову діяльність, рівень (коефіцієнт) економічної безпеки діяльності підприємства який дає змогу оцінювати залежність операційного прибутку від динаміки чистого доходу і структури витрат за функціональним зв'язком [77, ст.36].

Розрахункові показники для визначення точки беззбитковості ПАТ "ПУМБ" зображені у табл.2.3.

На основі беззбиткового обсягу реалізації визначається рівень безпеки операційної діяльності підприємства.

Критерієм безпеки операційної діяльності підприємства є рівень перевищення беззбиткового обсягу реалізації над фактичним обсягом реалізованої продукції.

**Розрахункові показники для визначення точки беззбитковості ПАТ
«Перший український міжнародний банк» у 2017р., тис.грн.**

	Показник	Алгоритм розрахунку	Розрахунок	Значення
1	Постійні витрати (ПВп)	АВ+ВЗ	522951	522951
2	Змінні витрати (ЗВп)	СПп+ФВп+ІВп	3949261	3949261
3	Чистий дохід підприємства (ЧДп)	ЧДп	4933774	4933774
4	Валовий прибуток (ВПп)	ПВп+ЧПп	984513	984513
5	Валова прибутковість чистого доходу (ПВчд)	ВПп:ЧДп	984513: 4933774	0,19954562
6	Витратомісткість чистого доходу за змінними витратами (ВМчд)	ЗВп:ЧДп	3949261:4933774	0,80045438
7	Чистий дохід, який забезпечує беззбиткову діяльність (ЧДб)	ПВп:ПВчд	522951: 0,19954562	2620709
8	Змінні витрати, які забезпечують беззбиткову діяльність (ЗВб)	ЧДб*ВМчд	2620709* 0,80045438	2097758
9	Рівень (коефіцієнт) економічної безпеки діяльності підприємства (Кб)	(ЧДп-ЧДб) / ЧДп	(4933774-2627894) / 4933774	0,468 (46,8%)

Коефіцієнт безпеки операційної діяльності (Кб) за показниками звітності обчислюється так (2.7):

$$Кб = (ЧД - ЧДб) : ЧД \quad (2.7)$$

де: Кб – коефіцієнт економічної безпеки діяльності підприємства;

ЧД – чистий дохід підприємства;

ЧДб - чистий дохід, який забезпечує беззбиткову діяльність.

Графічне зображення аналітичних розрахунків для оцінки рівня економічної безпеки господарської діяльності підприємства показано рис.2.3.

Коефіцієнт безпеки операційної діяльності можна вважати мірою операційного ризику. Чим він більший, тим безпечніша ситуація з огляду на можливість прибуткової діяльності.

Прибуткова діяльність підприємства характеризується сценарієм:

$$ЧДп = ВВп + ЧПп, \text{ а збиткова: } ВВп = ЧДп + ЧЗп,$$

де ЧЗп — чистий збиток підприємства, який не дозволяє покрити підприємству певну суму витрат.

Якщо витратомісткість чистого доходу підприємства за його змінними витратами ($ZB_{п} : ЧД_{п}$) менша 1,0, то підприємство формує валовий прибуток, дотримується прибуткового сценарію розвитку і, за умови одержання фактичного чистого збитку, має можливість, збільшивши обсяги господарювання, забезпечити його беззбитковість.

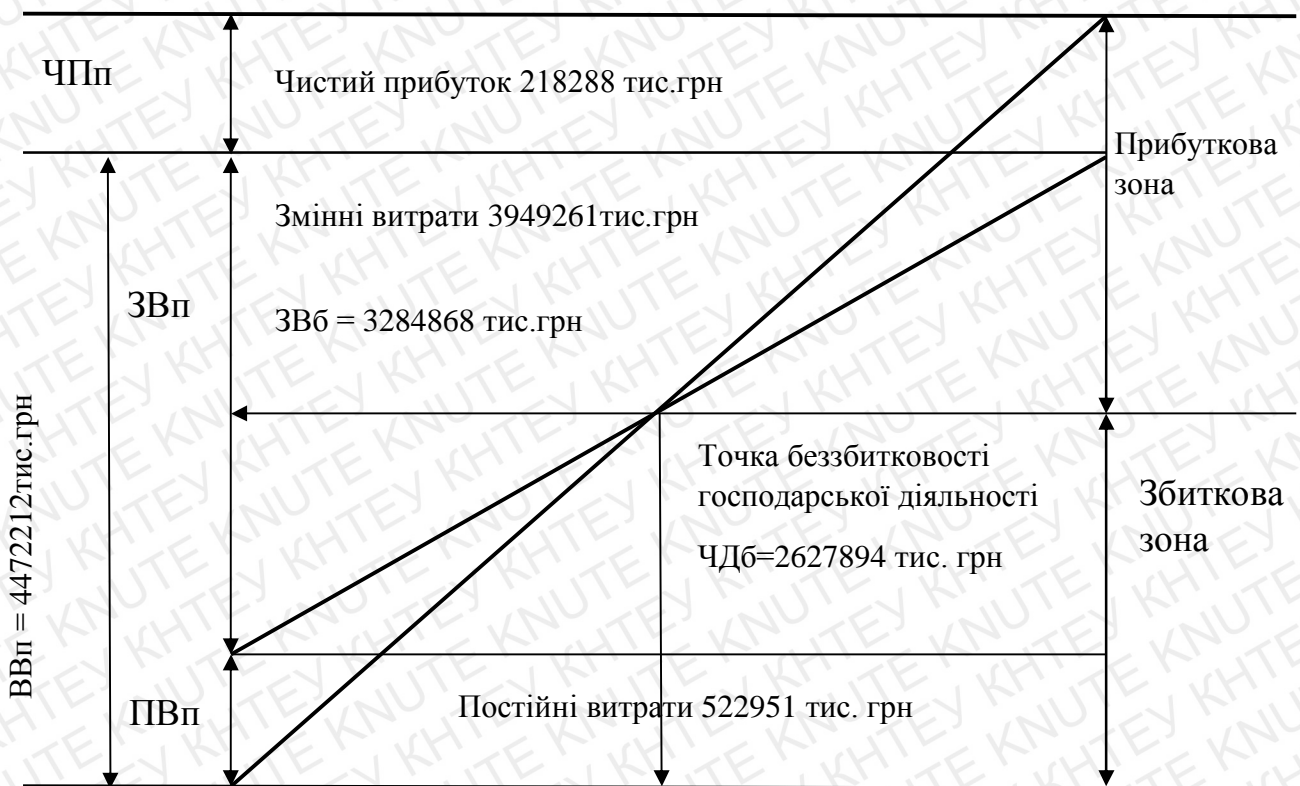

Рис.2.3. Графічне зображення точки беззбитковості господарської діяльності.

Водночас, якщо витратомісткість чистого доходу підприємства за його змінними витратами ($ZB_{п} : ЧД_{п}$) більша 1,0, то підприємство позбавлене можливості формувати валовий прибуток, має збитковий сценарій розвитку.

Отже, на основі прорахованих коефіцієнтів можемо сказати, що загальний фінансовий стан ПАТ «ПУМБ» покращується (коефіцієнт надійності, коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт захищеності дохідних активів, коефіцієнт мультиплікатору капіталу демонструють позитивну тенденцію).

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПАТ «ПУМБ»

3.1. Формування системи управління економічною безпекою підприємства

На сьогодні в загальнодержавному розумінні відсутній чіткий механізм управління економічною безпекою. Існує велика кількість різноманітних програм і концепцій, які розроблено та впроваджено на великих підприємствах, але всі вони мають внутрішній характер і не є системними у використанні. Крім того, необхідність розробки ефективної системи управління економічною безпекою банку підкреслюється й тим, що значна кількість комерційних банків опинилися в кризовому чи близькому до нього стані, доведені до банкрутства та ліквідації [68, с.139].

Основними принципами, на яких повинна ґрунтуватися система управління економічною безпекою комерційного банку, повинні бути:

- принцип розвитку ;
- принцип адаптивності;
- принцип єдності;
- принцип компетентності;
- принцип економічної доцільності;
- принцип оперативності;
- принцип законності;
- принцип безперервності.

Дотримання цих принципів сприятиме підвищенню ефективності роботи системи управління економічною безпекою (Додаток Н, рис. Н.1).

Крім урахування вищенаведених принципів управління економічною безпекою комерційного банку, надзвичайно важливо розробити стратегічне забезпечення системи управління економічною безпекою (рис.3.1), яке б інтегрувало в собі досягнутий рівень економічної безпеки підприємства та його здатності до забезпечення економічної безпеки в майбутньому [62, ст.45].

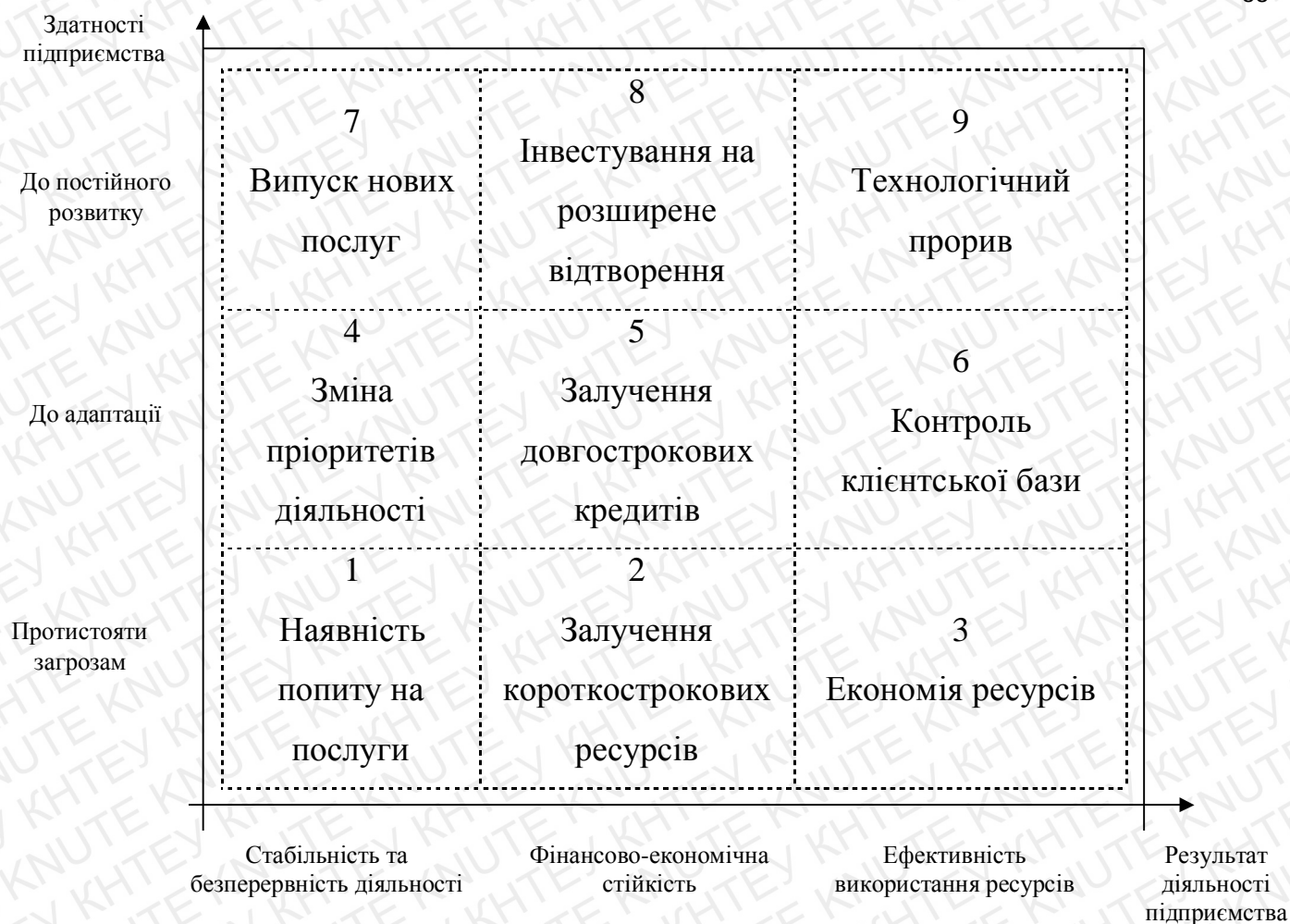

Рис. 3.1. Стратегічне забезпечення системи управління економічною безпекою ПАТ «ПУМБ»

Джерело: сформовано на основі [62]

Квадранти 1, 2, 3 характеризуються стратегіями формування системи економічної безпеки банку, зважаючи на те, що при позиціонуванні банку в цих квадрантах воно може лише протистояти загрозам, які виникають. Поки що не розроблено стратегічних або тактичних заходів щодо забезпечення економічної безпеки банку.

Основною відмінністю блоку квадрантів 4, 5, 6 є те, що в них удосконалюється уже сформована система економічної безпеки підприємства. На цих етапах можна стверджувати про ефективне тактичне управління економічною безпекою підприємства [70, ст.13].

Аналіз параметрів оцінки результатів діяльності підприємства зображені в таб.3.1.

Параметри оцінки результатів діяльності підприємства*

Параметри оцінки	Оцінка фактору	2015		2016		2017	
		4	0,20	5	0,30	4	0,20
Наявність попиту на послуги	0,30	4	0,20	5	0,30	4	0,20
Залучення короткострокових ресурсів	0,15	3	0,10	5	0,15	3	0,15
Економія ресурсів	0,20	3	0,15	5	0,10	3	0,15
Зміна пріоритетів діяльності	0,30	5	0,25	4	0,25	4	0,25
Залучення довгострокових кредитів	0,40	3	0,30	5	0,30	5	0,20
Усього:	1,00		1,00		1,00		1,00

*Експертна оцінка

Отримані розрахункові значення (від 0 до 10) по кожному з 5 оціночних напрямків вже дозволяють зробити висновок про стан цеху або ділянки і виявити слабкі місця первинної ланки - відсутність економічного потенціалу, низька якість продукції, що випускається, зношеність обладнання, низька продуктивність праці або невідповідність виробничої складової напрямку діяльності підприємства.

Далі порівняємо і проаналізуємо роботу кожного складника підприємства як один з одним, так і з плановими показниками (табл.3.2). Даний метод оцінки дозволяє зробити порівнянними показники роботи всіх цехів і ділянок та підприємства в цілому. При цьому є можливість моніторингу узагальнених показників і показників, що характеризують виробничий процес.

Аналізуючи табл. 3.1. и 3.2., можна зробити висновок, що ПАТ «ПУМБ» посідає восьмий квадрант під назвою «Інвестування на розширене відтворення». Виходячи з цього, потрібно формувати стратегію перманентного посиленого моніторингу роботи системи економічної безпеки підприємства в умовах інвестування на розширене відтворення. Підприємство буде в змозі

ефективно використовувати ресурси при наявності здібностей до розвитку тільки за умовою запровадження нової технології.

Таблиця 3.2.

Параметри оцінки здатності підприємства до інноваційного розвитку*

Параметри оцінки	Оцінка фактора	2015		2016		2017	
Випуск нових послуг	0,2	5	1	4	0,8	4	0,8
Інвестування на розширене відтворення	0,3	5	1,5	5	1,5	5	1,5
Технологічний прорив	0,2	3	0,6	3	0,6	3	0,6
Контроль клієнтської бази	0,2	2	0,4	3	0,6	3	0,6
Усього:	1		3,7		3,7		3,7

*Експертна оцінка

Підприємству необхідно провести групи заходів для удосконалення економічної безпеки, деякі з них розглянуто у табл.3.3.

Таблиця 3.3.

Групи заходів удосконалення управління економічною безпекою

Групи заходів удосконалення управління економічною безпекою	Запропоновані заходи
Інформаційно-аналітичні	Упровадити корпоративну електронну пошту. Поступово, але неухильно документообіг повинен переноситися з паперового на електронні носії, що є необхідною умовою впровадження засобів автоматизації. Це дасть можливість реально здійснити ідеї безпаперової інформатики і значно підвищити ефективність систем управління.
Техніко-технологічні	Підвищення рівня освоєння виробничої потужності, покращення інноваційної політики підприємства, своєчасне оновлення основних виробничих фондів

Отримані результати поглиблюють та розвивають концептуальні основи економічної безпеки ПАТ «ПУМБ» та можуть бути базою для покращення його рівня економічної безпеки.

Окрім формування та управління системою економічної безпеки підприємства, важливим нюансом є функції стратегічного довготермінового управління системою економічної безпеки підприємства (Додаток Н, табл. Н.1).

Забезпечення належного рівня економічної безпеки є одним з головних стратегічних завдань розвитку сучасного підприємства. Тому слід сформувати групу параметрів та забезпечуючий інструментарій, через які досягаються очікувані ефекти від реалізації пріоритетних напрямів забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства (Додаток М, рис.М.1.).

Створення системи економічної безпеки підприємства та організація її успішного функціонування повинні ґрунтуватись на методологічних основах наукової теорії ефективності. Повинні бути визначені цілі системи економічної безпеки підприємства:

- що необхідно здійснити, чого слід досягти;
- які завдання необхідно вирішити для досягнення поставлених цілей;
- які основні функції системи економічної безпеки підприємства – визначити коло діяльності цієї системи [63, с.108].

Тож, зважаючи на вищесказане, система економічної безпеки підприємства для ПАТ «Перший український міжнародний банк» представлена у Додатку М на рис.М.3.

Для забезпечення економічної безпеки діяльності підприємства, що являє собою цілу систему, необхідно розрізнити її основні функціональні складові. Складові системи економічної безпеки підприємства зображені у Додатку М на рис.М.4.

Стратегія економічної безпеки підприємства повинна включати:

- характеристику зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства;

- визначення і моніторинг чинників, які зміцнюють або негативно впливають на стійкість його соціально-економічного стану на короткострокову і середньострокову (три-п'ять років) перспективу;
- визначення критеріїв і параметрів (допустимих значень) показників, що характеризують інтереси підприємства і відповідають вимогам його економічної ефективності;
- розробку економічної політики, що включає механізми обліку, які впливають на стан економічної ефективності чинників;
- напрями діяльності підприємства відносно реалізації стратегії.

Крім того, важливо відзначити, що механізм забезпечення економічної безпеки на підприємстві передбачає застосування заходів щодо її зміцнення, що представлені в таблиці М.1. у Додатку М [41].

Особливої уваги в таблиці М.1 заслуговує представлення заходів зміцнення економічної безпеки підприємства у розрізі саме функціональних складових, так як кожна з них потребує застосування різних заходів і мір відповідно до змісту та наявних проблем.

Отже, усі заходи щодо підвищення ефективності функціонування ПАТ «ПУМБ» можна звести до трьох напрямків (Додаток М, рис.М.5):

- управління витратами і ресурсами;
- розвитку й удосконалення виробництва та іншої діяльності;
- удосконалення системи управління підприємством та всіма видами його діяльності.

3.2. Прогнозна оцінка ефективності запропонованих заходів

Забезпечення економічної безпеки підприємств торгівлі характеризується заходами протидії негативному впливу факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Реалізація запропонованих заходів для підприємств торгівлі дозволить забезпечити їх стійкість на споживчому ринку, поліпшить якість управління і прийняття відповідних рішень, а також забезпечить розвиток на

довгострокову перспективу. Вплив запропонованих заходів на рівень економічної безпеки підприємства зображено на табл. 3.6.

Таблиця 3.6.

**Вплив запропонованих заходів на рівень економічної безпеки ПАТ
«Перший український міжнародний банк»**

	Показник	Алгоритм розрахунку	Попередній період, тис.грн.	Плановий період, тис.грн.	Відхилення абсолютне, тис.грн.	Відхилення відносне, %
1	Постійні витрати (ПВп)	АВ+ВЗ	522951	565875	42924	108,2
2	Змінні витрати (ЗВп)	СПп+ФВп+ІВп	3949261	4098548	149287	103,8
3	Чистий дохід підприємства (ЧДп)	ЧДп	4933774	5427151,4	493377	110,0
4	Прибуток підприємства (ЧПп)	ЧДп-ПВп-ЗВп	461562	762728,4	301166,4	165,24
5	Валовий прибуток (ВПп)	ПВп+ЧПп	984513	1328603,4	344090,4	134,95
6	Валова прибутковість чистого доходу (ПВчд)	ВПп:ЧДп	0,19954562	0,24480677	0,04526115	122,68
7	Витратомісткість чистого доходу за змінними витратами (ВМчд)	ЗВп:ЧДп	0,80045438	0,75519323	-0,04526115	94,34
8	Чистий дохід, який забезпечує беззбиткову діяльність (ЧДб)	ПВп:ПВчд	2620709	2311516,96	-309192,04	88,20
9	Змінні витрати, які забезпечують беззбиткову діяльність (ЗВб)	ЧДб*ВМчд	2097758	1745641,96	-352116,04	83,21
10	Рівень (коефіцієнт) економічної безпеки діяльності підприємства (Кб)	(ЧДп-ЧДб)/ЧДп	0,468 (46,8%)	0,574 (57,4%)	0,106	122,64

Таким чином, виходячи із даних таблиці можна зробити наступні висновки. Постійні витрати зростуть на 42924 грн., чистий дохід підприємства зросте на 493377,4 грн., що на 10% більше за попередній період. Також на

134,95% (344090,4 грн.) зросте валовий прибуток. Змінні витрати на підприємстві зростуть на 149287 грн. На 10,6% збільшиться рівень (коефіцієнт) економічної безпеки діяльності підприємства і буде становити 57,4%

В процесі аналізу підприємство може бути оцінене за одним за трьома можливими сценаріями діяльності:

- базовий сценарій з урахуванням існуючого стану підприємства;
- песимістичний, за умовою якого чистий дохід зменшиться на 5%;
- оптимістичний, за умовою якого чистий дохід зросте на 5%.

Для обґрунтування цих сценаріїв розвитку використаємо дані з табл.3.7.

Таблиця 3.7.

Сценарій формування фінансових результатів ПАТ «Перший український міжнародний банк», тис.грн.

	Показник	Сценарії діяльності підприємства		
		Базовий	Песимістичний	Оптимістичний
1	Чистий дохід (ЧДп)	4933774	4687085,3	5180462,7
2	Змінні витрати (ЗВп)	3949261	3751797,95	4146724,05
3	Постійні витрати (ПВп)	522951	522951	522951
4	Прибуток (ЧПп)	461562	412336,35	510787,65
5	Валовий прибуток (ВПп)	984513	935287,35	1033738,65
6	Валова прибутковість чистого доходу (ПВчд)	0,19	0,19	0,19
7	Витратомісткість чистого доходу за змінними витратами (ВМчд)	0,80	0,80	0,80
8	Чистий дохід, який забезпечує беззбиткову діяльність (ЧДб)	2620708,	2620708,9	2620708,9
9	Змінні витрати, які забезпечують беззбиткову діяльність (ЗВб)	2097758	2097757,92	2097757,92
10	Рівень (коефіцієнт) економічної безпеки діяльності підприємства (Кб)	0,468 (46,8%)	0,44 (44%)	0,49 (49%)

Оскільки підприємство знаходиться на більш пізніх стадіях життєвого циклу і володіє певним запасом безпеки, то воно може дозволити собі послабити вимоги до режиму економії постійних витрат. У такі періоди доцільним є здійснення реконструкції і модернізації основних засобів, ріст обсягу реального інвестування [78].

Аналізуючи табл.3.7., спостерігаємо, що рівень економічної безпеки діяльності підприємства при песимістичному сценарію становитиме 44%, що на 2,8% менше від базового, а при оптимістичному сценарію коефіцієнт становить 49 %, що на 2,2 більше за базовий сценарій.

Отже, отримання прибутку від ділової активності в умовах ринку є обов'язковою умовою функціонування підприємства. Його життєздатність багато в чому залежить від того, якою мірою забезпечена фінансова віддача авансованих засобів, наскільки досягнутий рівень прибутковості створює економічні стимули подальшого зростання виробництва.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Таким чином, зміст поняття фінансової безпеки можна визначити як граничний рівень його фінансового захисту від реальних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, який визначається кількісними та якісними параметрами його фінансового стану, зі створенням системи необхідних фінансових передумов сталого розвитку в короткостроковому і довгостроковому періоді за умови постійного моніторингу фінансової безпеки і формування комплексу превентивних і контрольних заходів.

Структурою економічної безпеки підприємства є сукупність взаємопов'язаних організаційних, фінансово-економічних та адміністративно-правових складових цілеспрямованого впливу на об'єкт управління, результатом якого має бути керована динаміка, що не допускає затяжних кризових явищ та банкрутства підприємства.

Формування та розробка ефективної системи управління економічною безпекою підприємства є необхідною для того, щоб підприємство не опинилося у кризовому стані, що може призвести до банкрутства. Для цього важливо розробити стратегічне забезпечення системи управління економічною безпекою, яке показувало б досягнутий рівень економічної безпеки, а також його здатність до забезпечення економічної безпеки у майбутньому.

Стратегічне забезпечення системи управління економічною безпекою ПАТ «ПУМБ» передбачає: наявність попиту на послуги, залучення короткострокових ресурсів, економія ресурсів, залучення довгострокових кредитів, контроль клієнтської бази, випуск нових послуг, інвестування на розширене відтворення, технологічний прорив.

Донині немає єдиного науково обґрунтованого підходу і методики оцінювання економічної безпеки підприємства, але відомі такі підходи як ресурсно-функціональний, фінансовий, індикаторний.

Ринок банківських послуг України перебуває у складному становищі. Програма реформ оздоровлення банківської системи, запропонована Національним банком України, призвела до суттєвого зменшення кількості

банків та до радикальних змін у функціонуванні найбільш важливих системних банків. Станом на 01 січня 2017 року структура власності активів банківської системи України була представлена наступним чином: банки з приватним українським капіталом складають близько 13%, банки іноземних банківських груп – 35%, державні банки – 52%. Діяльність НБУ у сфері регулювання банківської системи можна охарактеризувати за наступними напрямками: «оздоровлення» банківського сектору шляхом виводу з ринку недієздатних банків; реалізація політики інфляційного таргетування, основним завданням якої є забезпечення інфляційної стабільності та більш ефективної координації дій НБУ з відповідальними структурами.

Акціонерами ПАТ «ПУМБ» є: «СКМ ФІНАНС» (92,2% акціонерного капіталу), SCM HOLDINGS LIMITED (Кіпр) (7,7% акціонерного капіталу); Фізична особа (0,1% акціонерного капіталу).

Проаналізувавши Звіт про фінансовий ПАТ «ПУМБ» протягом 2015-2017 років можна зробити висновок, що баланс даного банку зріс з 37644091 тис. грн. (2015 рік) до 46532329 тис. грн. (2017 рік), що у відсотковому співвідношенні становить 23,61%.

На основі прорахованих коефіцієнтів можемо сказати, що загальний фінансовий стан ПАТ «ПУМБ» покращується (коефіцієнт надійності, коефіцієнт достатності капіталу, коефіцієнт захищеності дохідних активів, коефіцієнт мультиплікатору капіталу демонструють позитивну тенденцію). Оцінка ліквідності банку в сукупності дає позитивний результат, що в подальшому відобразиться на ефективності управління банку.

Загалом фінансовий стан ПАТ «Перший український міжнародний банк» має позитивне значення, проте деякі життєво важливі показники мають тенденцію до зменшення. Тому основним завданням менеджерів банку на даному етапі розвитку повинно бути забезпечення фінансового стану ПАТ «Перший український міжнародний банк» на належному рівні, а також прямування лише до прибуткової його діяльності.

Процес управління фінансово-економічною безпекою підприємства потребує розроблення відповідного механізму, компонентами якого є

сукупність фінансових інтересів підприємства, організаційна структура й управлінський персонал, техніка і технологія управління, функції, принципи і методи управління, фінансові інструменти, критерії оцінки.

Ефективність управління системою економічної безпеки підприємства визначають за одним критерієм – відсутністю чи наявністю завданих йому матеріальних збитків і моральної шкоди. Надійна система економічної безпеки підприємства можлива лише за умови використання комплексного і системного підходу в її організації та управлінні. Ця система надає можливість оцінити перспективи розвитку підприємства, розробити його тактику і стратегію, зменшити наслідки фінансових криз і негативного впливу нових загроз та небезпек.

Економічна безпека ПАТ «ПУМБ» представлена системою ризик-менеджменту. Основне завдання Ризик-менеджменту ПАТ «ПУМБ» - профілактика виникнення ризиків, мінімізація шкоди, заподіяної ризиками, максимізація додаткового прибутку, одержуваного в результаті управління ризиками.

Процес управління ризиками спрямований на 5 основних груп загально-банківських ризиків: бізнес-ризик (стратегічний ризик, ризик розвитку бізнесу і юридичний ризик); кредитний ризик (індивідуальний кредитний ризик на 1 позичальника, ризик кредитного портфеля, управління ризиками непогашення кредитної заборгованості, міжбанківський кредитний ризик); ринкові ризики, включають в себе: процентний ризик, валютний ризик, цінові ризики і ризик ліквідності; операційний ризик; комплаєнс-ризик.

Таким чином можна зробити висновок, що формування системи управління економічною безпекою підприємства – це складний та багатовимірний процес, від якого залежить його стійкий розвиток та захищеність від загроз і небезпек. Отримані результати поглиблюють та розвивають концептуальні основи економічної безпеки ПАТ «ПУМБ» та можуть бути базою для покращення його рівня економічної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванків О.Я. СУТНІСТЬ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. [Електронне джерело]. Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/11-2015/25.pdf>
2. Коваленко О.В., Лисенко Л.В. Підходи до визначення поняття економічної безпеки підприємства // [Електронне джерело]. Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_7_028.pdf.
3. Владимиров С.В. Еволюція поглядів на економічну безпеку підприємства / С.В. Владимиров // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів, 26-27 листоп. 2009 р. : В 4 т. – Т. 4. – Дніпропетровськ : Біла К.О., 2009. – С. 16-20. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://manved.at.ua/publ/evoljucija_pogljadiv_na_ekonomichnu_bezpeku_pidpriemstva/4-1-0-13.
4. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов // Теорія та практика управління у трансформаційний період: Зб. наук. праць. – Донецьк : ІЕП НАН України, 2001. – Т. 3. – С. 3-7.
5. Яценко Н.М. Регіональна економічна безпека у контексті національної економічної безпеки / Н.М. Яценко, С.О. Михайлюк // Наукові праці Донецького державного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 37. – Донецьк : ДонНТУ, 2001. – С. 78-82.
6. Соколенко Т.М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки / Т.М. Соколенко // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку» (19-21 травня 2011 р.). – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://intkonf.org/kand-ped-n-sokolenkotmekonomichna-bezpeka-pidpriemstva-v-umovah-tranzitivnoyi-ekonomiki>.

7. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький та ін.//– К. : Правова єдність, 2009. – 544 с.
8. Новікова О.Ф. Економічна безпека: концептуальні визначення та механізми забезпечення : [монографія] / О.Ф. Новікова, Р.В. Покотиленко // – Донецьк : НАН України, Ін-т економіки промисловості, 2006. – 408 с.
9. Бланк І.А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І.А. Бланк.// – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2009. – 784 с.
10. Коваленко К.В. Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект / К.В. Коваленко // Електронні наукові фахові видання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2008_3/20%20.pdf.
11. Науменко Є.Ю. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи // «Молодий вчений» - Вип. № 6 (46) , 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/6/106.pdf>
12. Водолазкін Р.В. Визначення складових системи економічної безпеки підприємства // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.opu.ua/files/science/ipreed/2014/37.pdf>.
13. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: в 3 т. – Т.1 / О. М. Ляшенко, Ю. С. Погорелов, В. Л. Безбожний та ін. ; за заг. ред. Г. В. Козаченко.// – Луганськ: Елтон – 2, 2010. – 282 с.
14. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). / О. І. Барановський // – К.: Національний торговельно-економічний університет. – 2004. – 759 с.
15. Дробний Б. М. Кадрова та інтелектуальна безпека підприємства // Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького: [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/43_DWS_2015/Economics/10_203131.doc.htm.
16. Технічна безпека на підприємстві: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://informsvit.com.ua/news/nid438.html>.

17. Економіка підприємства. Підручник / За ред. А. В. Шегди, – К.: Знання, 2010. – 614 с.
18. Краснощоківа Ю. В. Інноваційна безпека підприємства як запорука конкурентоспроможності в умовах інтеграції: [Електронний ресурс] / Ю. В. Краснощоківа // – 2011. – № 4(101) – С. 177-178. – Режим доступу:http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_4/u1104kr4.pdf.
19. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства / З.Б.Живко// Науковий вісник Ужгородського університету 2014: [Електронний ресурс] – Режим доступу:http://www.visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/44/44_11.pdf.
20. Живко З.Б. Системний підхід до управлінського процесу підприємства: інформаційні технології та взаємодія підсистем безпеки / З.Б. Живко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна : зб. наук. праць. Вип. 1. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – С. 230–237.
21. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки : монографія / В.І. Франчук.// – Львів: ЛДУВС, 2010. – 440 с.
22. Бережна Т.П., Торкатюк В.І., Бутнік Ю.Ю., Шило А.С., Нейкалюк Н.Р. Система фінансово-економічної безпеки підприємства / Т.П.Бережна, В.І. Торкатюк, Ю.Ю. Бутнік, А.С. Шило // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/38558/1/30-31.pdf>.
23. Болгова К.В. Організаційно-економічний механізм забезпечення економічної безпеки підприємства / К.В.Болгова, Л.І.Шилова // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.masters.donntu.edu.ua.
24. Маслак О.І. Управління економічною безпекою підприємства на принципах забезпечення її раціонального рівня / О.І. Маслак, Н.С. Гришко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – № 1. – С. 198–208.

25. Надьон Г.О. Криза в діяльності підприємства: діагностика та подолання : монографія / Г.О. Надьон // – Луганськ: СЛУ ім. В. Даля, 2010. – 384 с.
26. Васильєв О. В.Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств / О. В. Васильєв, В. І. Мейта // Економічний аналіз. – 2013. - Т. 14(2). – С. 138-145.– Режим доступу:http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2013_14%282%29__22
27. Кузенко, Т. Б. Планування економічної безпеки підприємства в умовах ринкової економіки [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 / Т. Б. Кузенко.// – К., 2004. – 18 с.
28. Стратегічні рішення: сутність, особливості, рівні [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_131951_strategichni-rishennyasutnist-osoblivosti-rivni.html.
29. Мікловда В.П. Ефективність стратегічного управління підприємствами: сучасні проблеми та перспективи їх вирішення / В.П. Мікловда, І.Г. Брітченко, Н.Ю. Кубіній, Ю.О. Дідович //— Полтава: ПУЕТ, 2013. — 218 с.
30. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної ефективності / О.В. Ареф'єва, Т.Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки.– 2009.– №1. – С. 98–103.
31. Ілляшенко О.В. Детермінанти системи економічної безпеки підприємства / О. В. Ілляшенко // - 2015. - № 5(6). - С. 4-7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tatrv_2015_5%286%29__2
32. Овчаренко, Є. І. Система економічної безпеки підприємства: формування та цілепокладання [Текст]: монографія / Є. І. Овчаренко // Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. — Лисичанськ: ПромЕнерго, 2015. — 483 с. — ISBN 978-966- 8695-21-6.
33. Карачина Н.П. Методичний інструментарій оцінювання економічної безпеки підприємства / Н.П. Карачина // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/11360/1/52.pdf>

34. Евдокимов Ф. И. Роль маркетинговых исследований в оценке экономической безопасности предприятия / Ф. И. Евдокимов, О. А. Бородина // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://masters.donntu.edu.ua/2002/>.

35. Іванюта, Т. М. Економічна безпека підприємства [Текст] / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський // – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 54 с.

36. Шемаєва, Л. Г. Економічна безпека у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища / Л.Г. Шемаєва // [Текст]:– К., 2010. – 39 с.

37. Золотарьова О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку банківської системи України / О. В. Золотарьова, В. О. Галаганов // Проблеми економіки та політичної економії. - 2017. - № 1. - С. 83-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/per_e_2017_1_5

38. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб «Динаміка кількості банків – учасників ФГВФО» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/statystyka>

39. Польова О.Л. Сучасні тенденції на ринку банківських послуг в Україні. /О.Л. Польова // - Економіка та держава № 10/2017. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.in.ua/pdf/10_2017/7.pdf.

40. Шевцова М.Ю. Ринок банківських послуг: динаміка розвитку та сегментації [Електронний ресурс] / М.Ю. Шевцова, Ю.О. Солодовник // — Режим доступу: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201152/149155.pdf>

41. Аналітичний Огляд Банківської Системи України За Результатами 2016 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf.

42. Офіційний сайт Асоціації українських банків «Рейтинг українських банків за 2016 рік» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://aub.org.ua/>

43. Сайт інформаційного агентства «Ваш банкір» «Банківський сектор України: реалії та перспективи» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vashbankir.com/financial-literacy/articles/bankovskiy-sektor-ukrainy-realii-i-perspektivy.html?hl=uk>

44. Корнилюк Р.В. Економіка санкцій. Що буде з російськими банками в Україні /Р. В. Корнилюк // Сайт інформаційного агентства «Економічна правда». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/03/6/622753/>
45. Фінансова звітність ПАТ «ПУМБ». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://about.pumb.ua/Content/CmsFile/ua/>
46. Головна Інтернет-сторінка ПАТ «ПУМБ» // Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://about.pumb.ua/management/bank_property
47. Офіційний сайт Національного банку України. // Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/bankdict/bank?id=80>
48. Александрова Н.Г., Александров Н.А. Банки и банковская деятельность для клиентов / Н.Г. Александров, Н.А. Александров // [Текст]: – С.-Пб: Питер, 2002. – 224 с. – ISBN 966-7827-99
49. Гнилицька Л. Основи економічної безпеки підприємства / Л. Гнилицька // Бухгалтерський облік і аудит. - 2013. - № 7. - С. 41-48. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boau_2013_7_6.
50. Политика «общая политика управления и контроля банковских рисков в пао «пумб»». – 2017. // Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://about.pumb.ua/Content/CmsFile/ua>.
51. Управління фінансово-економічною безпекою: [на- вч. посібник] / О.А. Кириченко, П.Я. Пригунов, Л.В. Гнилицька та ін. // – К.: Дорадо – Друк, 2010. – 480 с.
52. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: [монографія] / О.М. Ляшенко // – Луганськ: СНУ ім. В.Дала, 2011. – 400 с.
53. Кравчук О.Я. Діагностика та механізм забезпечення корпоративної безпеки підприємства: [монографія] / О.Я. Кравчук, П.Я. Кравчук // – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 256 с.
54. Вергун А. М. Особливості управління фінансово-економічною безпекою підприємства / А. М. Вергун, Т. М. Нефедова, І. О. Тарасенко

// International scientific journal. - 2015. - № 2. - С. 27-31. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2015_2_7

55. Аналіз банківської діяльності [Текст]: Підручник/ А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко та ін.// За ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.

56. Олійник Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності / Д. Олійник // Банківська справа. – 2008. – №2 – С. 42-44.

57. Кириченко О.А., Геленко І.В., та ін. Банківський менеджмент: Навч. посіб. / О.А. Кириченко, І.В. Галенко та ін.// За ред. О.А.Кириченка. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Знання – Прес, 2002. – 438 с.

58. Аналіз діяльності комерційного банку [Текст] : Навчальний посібник / За ред. проф. Ф.Ф.Бутинця та проф. А.М.Герасимовича // – Житомир: ПП «Рута», 2004. – 384 с.

59. Банківські операції : Підручник. — 3-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.//; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2008. — 608 с.

60. Висоцький О.О. Пріоритетні напрями забезпечення економічної безпеки підприємства. /О.О. Висоцький // - випуск 3(03) 2017 – Режим доступу: http://rev.kpu.zp.ua/journals/2017/3_03_uk/12.pdf

61. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: [навч. пос.] / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко // – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 240 с

62. Сисоліна Н. П. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / укл. Н. П.Сисоліна // – Кіровоград: КНТУ, 2014 – 226с.

63. Керанчук Т.Л. Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством та можливості її адаптації в Україні / Т.Л. Керанчук // Фінанси України : журнал. – 2011. – № 7. – С. 104-114.

64. Петленко, Ю. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Ю. В. Петленко // – К. : Кондор, 2007. – 298 с.

65. Економіка підприємства: підручник /за заг. ред. С. Ф. Покропивного // - вид. 2-ге, перероб. та доп.. - К.: КНЕУ, 2001. - 528 с.

66. Довгань Л.Є. Стратегічне управління підприємством в умовах несприятливого зовнішнього середовища / Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко // Економічна думка. – 2009. – № 23. – С. 347–356.

67. Пащенко О.П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О. П. Пащенко // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — № 2. — Т.2. — С. 99—103.

68. Васильєв О. В. Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств / О. В. Васильєв, В. І. Мейта // Економічний аналіз. - 2013. - Т. 14(2). - С. 138-145.

69. Судакова О.И. Диагностика финансовой безопасности предприятия / О.И. Судакова // Матеріали міжнародної конференції “Форуму гірників–2005”, Том 4. – Д.: НГУ, 2005. – С. 117-125

70. Маслак О.І. Підходи до оцінювання рівня економічної безпеки підприємств / О.І. Маслак, Н.Є. Гришко // Вісник Кременчуцького національного університету ім. М. Остроградського. – Кременчук, 2011. – Вип. 6 (71). – С. 183-187.

71. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія / Г.В. Козаченко, В.П. Пономарьов, О.М. Ляшенко // – К. : Лібра, 2003. – 280 с.

72. Сак Т. В. Стратегічні підходи в управлінні економічною безпекою підприємства / Т.В. Сак // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://esnir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/4779/3/Sak.pdf>.

73. Фоміченко І.П., Баркова С.О. Формування системи управління економічної безпеки на підприємствах України. / І.П. Фоміченко, С.О. Баркова // - Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики, 2013, № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/EUPMG/2013/EUPMG313/Fomichen.pdf>.

74. Скібіцький О.М. Антикризисный менеджмент: навч. посібник. / О.М. Скібіцький // – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 568 с. 1.

75. Шваб Л.І. Економіка підприємства: підручник. / Л.І. Шваб // – К.: Каравела, 2011. – 416 с.
76. Гетьман О.О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал // – [2-ге вид.]. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
77. Економіка підприємства : підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного // – [вид. 2-ге, перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2011. – 528 с.
78. Коробчинський, О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства [Текст] / О. Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4 . – С. 41-45.

Додатки

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1.

Структура активів та пасивів ПАТ «ПУМБ» у 2015-2017 роках

Назва статті	2015		2016		2017		+/-	Темп росту
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн			
Активи								
Грошові кошти в касі та дорозі	1 244 442	3,31	1 162 368	2,61	1 499 210	3,22	-0,08	20,47
Кошти на рахунках в Національному банку України	897 908	2,39	1 213 522	2,72	1 178 795	2,53	0,15	31,28
Заборгованість інших банків	4 283 476	11,38	5 561 964	12,48	5 547 316	11,92	0,54	29,51
Цінні папери	2583880	6,86	9410528	21,12	10396376	22,34	15,48	302,36
Кредити клієнтам	26 287 616	69,83	24 755 755	55,57	25 495 599	54,79	-15,04	-3,01
Основні засоби та нематеріальні активи	1452322	3,86	1500973	3,37	1553798	3,34	-0,52	6,99
Поточний актив з податку на прибуток	45 405	0,12	45 405	0,10	2 405	0,01	-0,12	-94,70
Інші активи	849042	2,26	9020393	20,25	858830	1,85	-0,41	1,15
Всього активів	37 644 091	100	44 552 608	100	46 532 329	100		23,61
Зобов'язання і капітал								
<u>Зобов'язання:</u>								
Кошти банків	710253	1,89	1 147 889	2,58	865 004	1,86	-0,03	21,79
Рахунки клієнтів	27 584 757	73,28	33 185 516	74,49	37 194 276	79,93	6,65	34,84
Випущені депозитні сертифікати		0,00	691 371	1,55	187 194	0,40	0,40	-
Випущені єврооблігації	4 722 461	12,55	4 290 540	9,63	1 915 014	4,12	-8,43	-59,45
Інші позикові кошти	26 289	0,07	18 995	0,04	11 193	0,02	-0,05	-57,42
Інші зобов'язання	441 508	1,17	679 252	1,52	996 732	2,14	0,97	125,76
Субординований борг	492 174	1,31	490 750	1,10	489 656	1,05	-0,26	-0,51
Всього зобов'язань	33 977 442	90,26	40 504 313	90,91	41 659 069	89,53	-0,73	22,61
Капітал:								
Акціонерний капітал	3 294 492	8,75	3 294 492	7,39	3 294 492	7,08	1,67	,00
Емісійний дохід	101 660	0,27	101 660	0,23	101 660	0,22	0,05	,00
Резерв переоцінки основних засобів	538 213	1,43	509 866	1,14	484 116	1,04	0,39	10,05
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних для продажу	-2 153	-0,01	30 155	0,07	69 293	0,15	,15	3318,44
Резервний фонд	1 475 430	3,92	1 475 430	3,31	1 475 430	3,17	0,75	,00
Непокритий збиток	-1 740 993	-4,62	-1 363 308	-3,06	-551 731	-1,19	,44	68,31
Всього капіталу	3 666 649	9,74	4 048 295	9,09	4 873 260	10,47	,73	2,91
Всього зобов'язань і капіталу	37 644 091	100	44 552 608	100	46 532 329	100		3,61

Джерело: сформовано автором на основі [46]

ДОДАТОК В

Таблиця В.1

Підходи до визначення поняття економічна безпека підприємства

Назва підходу	Сутність підходу	Особливості підходу	Автори / прихильники підходу
Багатофункціональні підходи			
Ресурсно-функціональний	Стабільне функціонування та розвиток підприємства за рахунок ефективного використання корпоративних ресурсів за функціональними складовими	За цього підходу: - намагаються уникнути вживання поняття загрози у визначенні ЕБП, оскільки він базується на економічних поняттях досягнення мети функціонування підприємства; - важко визначити, яким саме виявляється стабільне функціонування підприємства	С. Ільяшенко, Є. Олейніков, В. Сенчагов
Конкурентний	Наявність конкурентних переваг підприємства є запорукою забезпечення йому певного рівня економічної безпеки	Даний підхід не враховує той факт, що наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів і організаційної структури підприємства його стратегічним цілям і завданням, без їх використання і реалізації, не гарантує підприємству економічної безпеки	Н. Лоханова, В. Белокуров
Захисний	Реалізація, попередження і захист економічних інтересів підприємства	За даного підходу: - ЕБП розглядається як захищеність життєво важливих інтересів підприємства переважно від зовнішніх загроз (тобто захист підприємства, його кадрового та інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу та прибутку);	С. Меламедов, М. Бендіков, О. Соснін, П. Пригунов, В. Шликов
Вузькофункціональні підходи			
Стійкісний	Здатність підприємства як складної економічної системи до збалансованості та стійкості	За даних підходів: - ЕБП розглядається з позиції окремого аспекту його діяльності, що дозволяє провести всебічні й глибокі дослідження лише обраного аспекту діяльності підприємства і показати конкретні шляхи й способи забезпечення економічної безпеки підприємства в тій або іншій сфері його діяльності;	К. Горячева, С. Дубецька
Інформаційний	Зберігання комерційних таємниць		Г. Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко, В. Ярочкін
Фінансовий	Спроможність підприємства забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів	- виникає відсутність єдиного розуміння ЕБП, що може значно знизити результативність підходів, тобто попросту їх знецінити, хоча у цілому ряді випадків такі підходи можуть принести відчутну користь	Г. Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко, О. Радзіна

Джерело: сформовано на основі [2, ст. 70]

Функціональні складові економічної безпеки підприємства

Назва функціональної складової економічної безпеки підприємства	Головна мета функціональної складової економічної безпеки підприємства
Фінансова	Досягнення найефективнішого використання корпоративних ресурсів, забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості і незалежності підприємства.
Інтелектуальна	Збереження й розвиток інтелектуального потенціалу підприємства.
Кадрова	Збереження й розвиток кадрового потенціалу підприємства (наявність високоосвічених та кваліфікованих працівників, управлінського персоналу, відсутність масового відтоку фахівців, високий рівень їх підготовки).
Соціальна	Задоволення матеріальних та нематеріальних потреб працівників.
Технічна	Наявність високого технічного рівня виробництва.
Юридична	Правове забезпечення діяльності підприємства і дотримання чинного законодавства.
Інформаційна	Ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підприємства.
Екологічна	Дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля.
Силова	Забезпечення фізичної та моральної безпеки співробітників; гарантії безпеки майна та капіталу підприємства й інформаційного середовища підприємства.
Інноваційна	Формування необхідних і достатніх умов для збільшення можливостей створення та використання інновацій: продуктових, технологічних, економічних, організаційних і соціальних, з метою розроблення та впровадження конкурентоспроможності продукції й технологій на рівні світових стандартів.

Джерело: сформовано на основі [11, ст.467]

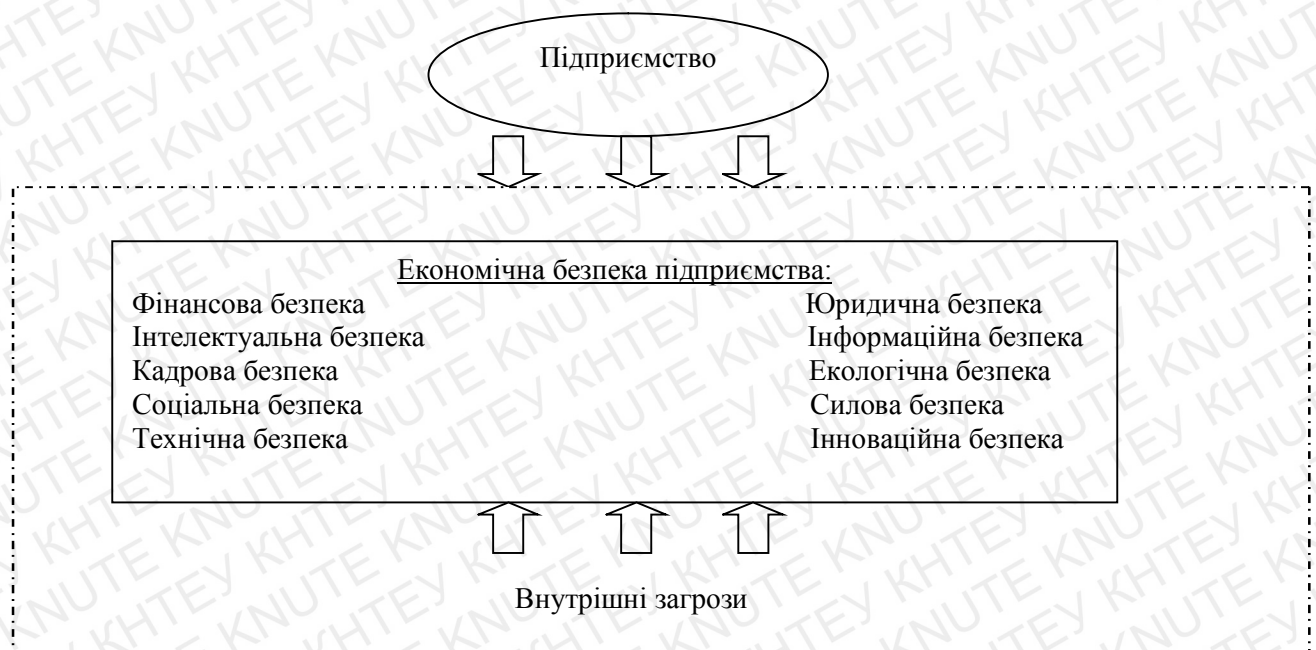

Рис. В.1. Складові системи економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано на основі [12, ст.37]

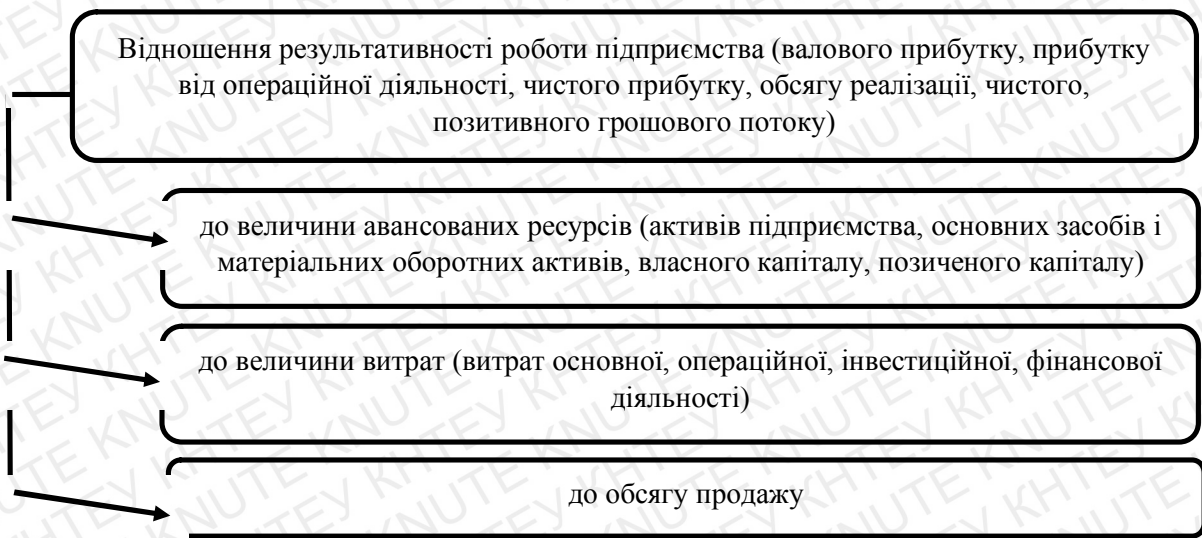

Рис. Г.1. Логічна модель формування показників рентабельності

Джерело: сформовано на основі [28, ст.1]

Показники рентабельності

п/п	Показник	Формула	Характеристика
Показники рентабельності щодо реалізації			
	Рентабельність за валовим прибутком	$R_{вп} = \frac{ВП}{ЧД}$	Показує, скільки гривень валового прибутку припадає на 1 грн чистої виручки. Може визначатись у відсотках. Чим вищий цей показник, тим краще.
	Рентабельність за операційним прибутком	$R_{оп} = \frac{ОП}{ЧД}$	Показує, скільки гривень операційного прибутку припадає на 1 грн чистого доходу. Може визначатись у відсотках. Чим вищий цей показник, тим краще.
	Рентабельність за чистим прибутком	$R_{чп} = \frac{ЧП}{ЧД}$	За світовим досвідом норма рентабельності за чистим прибутком має бути в межах 6-12%.
Показники рентабельності щодо активів			
	Рентабельність активів	$R_a = \frac{ЧП}{A}$	Показує, скільки чистого прибутку припадає на 1 грн вкладених активів (інвестицій). Може визначатись у відсотках. Цей показник також називають рентабельністю інвестицій.
	2	3	4
	Термін окупності активів	$ТOA = \frac{100\%}{R_a \%}$	Показує, за який період будуть компенсовані чистим прибутком інвестовані в активи кошти, тобто за який термін окупляться всі активи підприємства, враховуючи досягнутий їх рівень рентабельності за аналізований період.
	Рентабельність необоротних активів	$R_{на} = \frac{ЧП}{НА}$	Характеризує величину чистого прибутку, що припадає на кожну гривню необоротних активів. Може розраховуватись у відсотках. Зростання цього показника є позитивним результатом.
	Термін окупності необоротних активів	$ТOна = \frac{100\%}{R_{на} \%}$	-
	Рентабельність оборотних активів	$R_{oa} = \frac{ЧП}{OA}$	-
	Термін окупності оборотних активів	$ТOoa = \frac{100\%}{R_{oa} \%}$	-
Показники рентабельності щодо власного капіталу і зобов'язань			
	Рентабельність власного капіталу	$R_{вк} = \frac{ЧП}{ВК}$	Розраховується як відношення чистого прибутку до середньої величини власного капіталу
	Термін окупності власного капіталу	$ТOвк = \frac{100\%}{R_{вк} \%}$	Розраховується як відношення 100 % до рентабельності власного капіталу виражену у відсотках
	Рентабельність позикового капіталу	$R_{пк} = \frac{ЧП}{ПК}$	Розраховується як відношення чистого прибутку до середньої величини позикового капіталу
Показники рентабельності витрат і продукції			
	Рентабельність операційних витрат	$R_{ов} = \frac{ПОД}{ОВ}$	Характеризується прибутковістю операційних витрат. Показує, скільки прибутку припадає на 1 грн понесених операційних витрат.
	Рентабельність продукції за валовим прибутком	$R_{впн} = \frac{ВП}{СРП}$	Показує, скільки прибутку припадає на 1 грн собівартості реалізованої продукції. Характеризує прибутковість виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг або продажу товарів.
	Рентабельність окремих видів продукції	$R_{пр} = \frac{Ц - С}{С}$	Показує, скільки прибутку на 1 грн собівартості реалізованої продукції.

Джерело: сформовано автором на основі [29, ст.115]

Критичний аналіз методик оцінки економічної безпеки підприємства

Автори методик	Недоліки та перепони до практичного застосування
Є. О. Олейников; С.Ф.Покропивний, О.С.Федонін	- відсутність показників оцінки кожної функціональної складової економічної безпеки підприємства
Г. Є. Дем'яненко	- не зрозумілим є відокремлення окремо економічної безпеки внутрішньої діяльності та ресурсної, а також суперечливим є відокремлення економіко-правової, податкової, економіко-соціальної від економічної безпеки зовнішньої діяльності
І. Л. Плетникова	- більшість відібраних показників (продуктивність праці, рентабельність виробничо-фінансової діяльності та ін.) є показниками ефективності, що є необгрунтованою позицією автора щодо ототожнення економічної безпеки із ефективністю
Ф. І. Євдокімов, О.О.Бородіна	- запропонований методичний підхід є поверхневим, який не розкриває можливостей практичного застосування для оцінки економічної безпеки.

Джерело: сформовано на основі [33, ст.4]

Внутрішні та зовнішні загрози економічної безпеки підприємства

Внутрішні небезпеки	
Потенційні	Реальні (загрози)
зниження інноваційної активності, проблема неплатежів, значна частка дебіторської заборгованості	критичний стан основних фондів; низький рівень кваліфікації робітників, недостатній рівень заробітної плати; недостатній рівень платоспроможності; зниження споживчого попиту на продукцію; спад виробництва, зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції; переважання в діяльності управлінських структур особистих, корпоративних інтересів; недосконалість систем і методів управління
Зовнішні небезпеки	
Потенційні	Реальні (загрози)
політична та економічна нестабільність держави; відсутність та недостача іноземних інвестицій; зниження інвестиційної активності; велика боргова залежність держави; неефективність використання паливно-енергетичних ресурсів; неефективність антимонопольної політики та механізмів державного регулювання природних монополій; виробництво аналогічної продукції підприємствами-конкурентами несприятлива кон'юнктура світового ринку; відсутність досконалого конкурентного ринку науково-дослідні відкриття, техніко-технологічні розробки конкурентів; погіршення стану науково-технічної сфери;	відсутність державного фінансування; свідомі чи несвідомі несприятливі дії окремих посадових осіб органів державної влади; низька ефективність реальної системи оподаткування; недосконалість правового забезпечення діяльності підприємств; криміналізація економіки; відкритість внутрішнього ринку для імпорту

Джерело: сформовано на основі [33, ст.7]

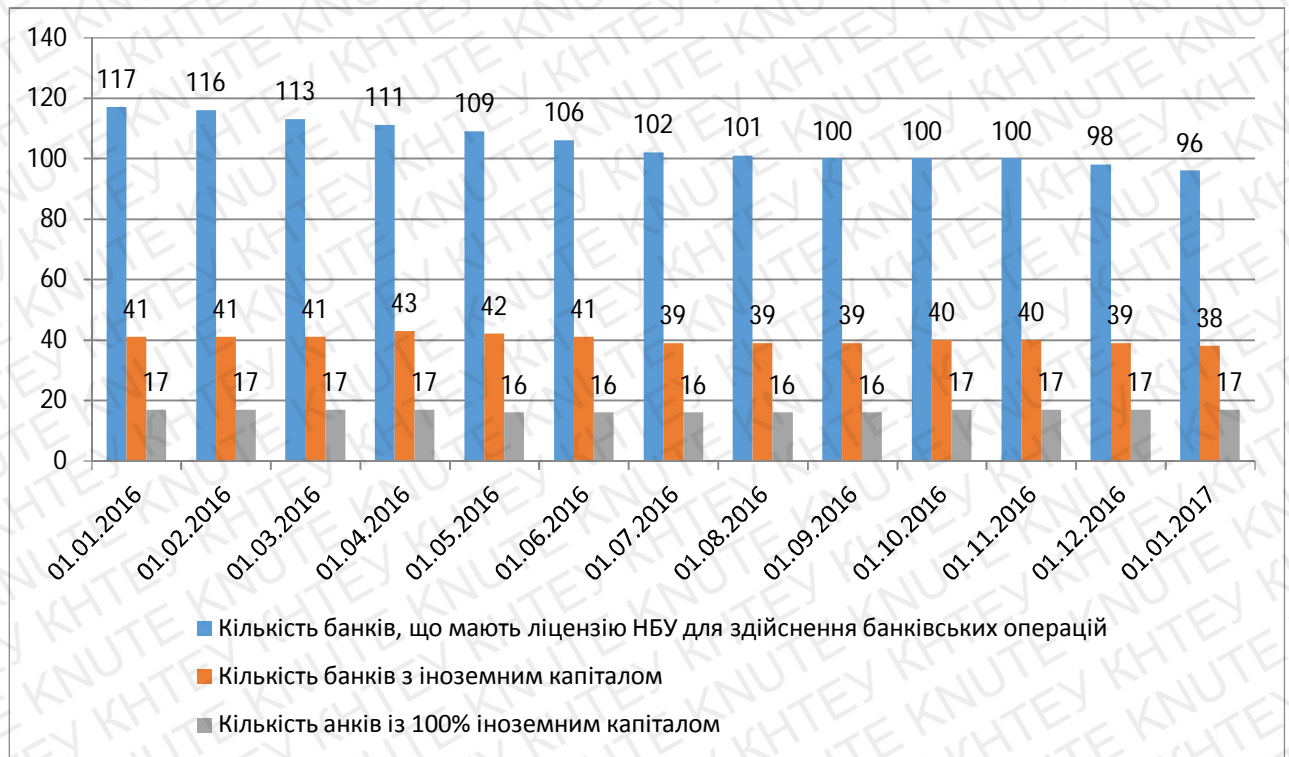

Рис. Е.1. Динаміка зміни кількості банків України

Джерело: сформовано на основі [41]

Рис. Е.2. Структура власності активів банківської системи України за 2016-2017 роки

Джерело: сформовано на основі [41]

ДОДАТОК Е

Таблиця Е.1

Конкурентні позиції провідних банків України за основними показниками діяльності в 2017 році

п/п	Критерій оцінювання					
	Активи	Млн. грн.	Кредитно-інвестиційний портфель	Млн. грн.	Фінансовий результат	Млн. грн.
1	ПРИВАТБАНК	271 025,27	ПРИВАТБАНК	174 950,89	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	2 776,78
2	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	52 409,89	СБЕРБАНК РОСІЇ	40 113,12	ОТП БАНК	950,56
3	УКРСОЦБАНК	49 669,63	РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	34 611,15	ІНГ БАНК УКРАЇНА	733,84
4	СБЕРБАНК РОСІЇ	47 397,69	АЛЬФА-БАНК	29 875,12	ПРИВАТБАНК	609,18
5	АЛЬФА-БАНК	41 187,78	УКРСОЦБАНК	25 016,46	ПРОКРЕДИТ БАНК	256,63
6	ОТП БАНК	24 297,22	ІНГ БАНК УКРАЇНА	15 654,54	КРЕДОБАНК	243,34
7	ПІВДЕННИЙ	19 564,38	ОТП БАНК	15 598,68	УНІВЕРСАЛ БАНК	135,87
8	ІНГ БАНК УКРАЇНА	17 826,86	ПІВДЕННИЙ	13 173,09	ВІЕС БАНК	85,80
9	ПРОКРЕДИТ БАНК	10 763,49	КРЕДОБАНК	7 889,25	БАНК ВОСТОК	78,35
10	КРЕДОБАНК	10 083,07	ПРОКРЕДИТ БАНК	7 764,75	ПІВДЕННИЙ	54,68

Джерело: сформовано на основі [37]

Таблиця Е.2

Динаміка зобов'язань і депозитного портфелю комерційних банків України в розрізі суб'єктів та терміновості в 2014-2017 рр. млрд. грн.

Назва показника	2014	2015	2016	2017
Зобов'язання банків	1085,5	1168,8	1150,7	1131,2
- кошти суб'єктів господарювання	234,9	261,4	317,6	351,8
їх питома вага в зобов'язаннях, %	22	22	28	31
в т.ч. строкові	104,7	102,5	96,2	92,1
їх питома вага в зобов'язаннях, %	10	9	8	8
- кошти фізичних осіб	433,7	416,4	389,1	404,8
їх питома вага в зобов'язаннях, %	40	35	34	36
в т.ч. строкові	350,8	319,1	281,5	294,5
їх питома вага в зобов'язаннях, %	32	27	24	26

Джерело: сформовано на основі [38]

Динаміка активів банківської системи України, млрд. грн.

Показник / Дата	2014	2015	2016	2017
Чисті активи	1 278,10	1 316,85	1 254,39	1 256,30
Кредитний портфель	911,40	1 006,36	965,09	1 005,92
Вкладення в цінні папери в т.ч. ОВДП	138,29 81,05	168,93 93,43	198,84 81,58	332,27 255,47
Високоліквідні активи	152,90	155,64	191,26	199,50
Офіційний валютний курс UAH/USD, грн.	7,99	15,77	24,00	27,19
Середня відсоткова ставка за кредитами в нац.валюті, %	17,20	18,80	21,47	17,70
Середня відсоткова ставка за кредитами в ін.валюті, %	8,20	8,30	6,88	8,20

Джерело: сформовано на основі [41]

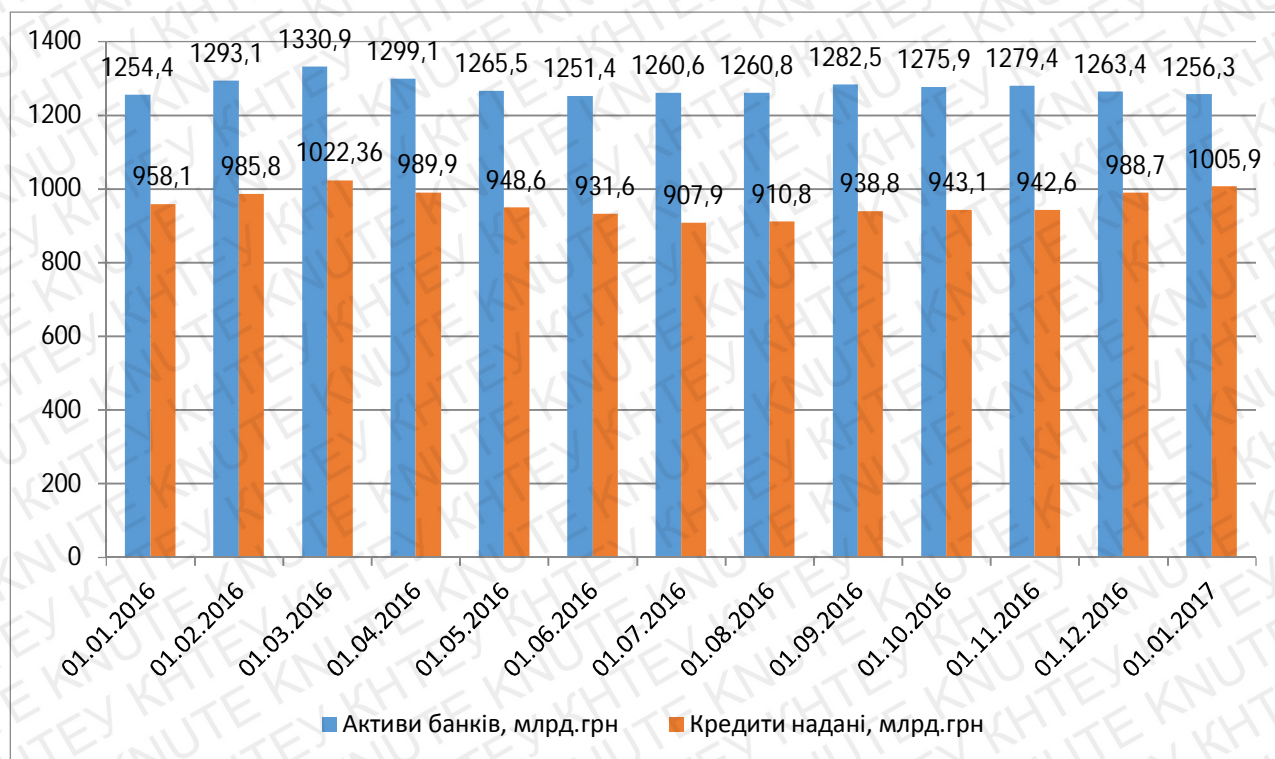

Рис. Е.3. Динаміка активів банківської системи України

Джерело: сформовано на основі [41]

ДОДАТОК Ж

Таблиця Ж.1

Основна інформація Публічного акціонерного товариства «ПУМБ»

Назва	ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"
Коротка назва	ПАТ "ПУМБ"
Код за ЄДРПОУ	14282829
Дата реєстрації	23.12.1991
№	73
Дата внесення в довідник	23.12.1991
Тип	Банк
Банківська ліцензія (номер)	8
Банківська ліцензія (дата)	06.10.2011
Адреса	м. Київ вул. Андріївська, 4
Факс	3324700

Джерело: сформовано на основі [47]

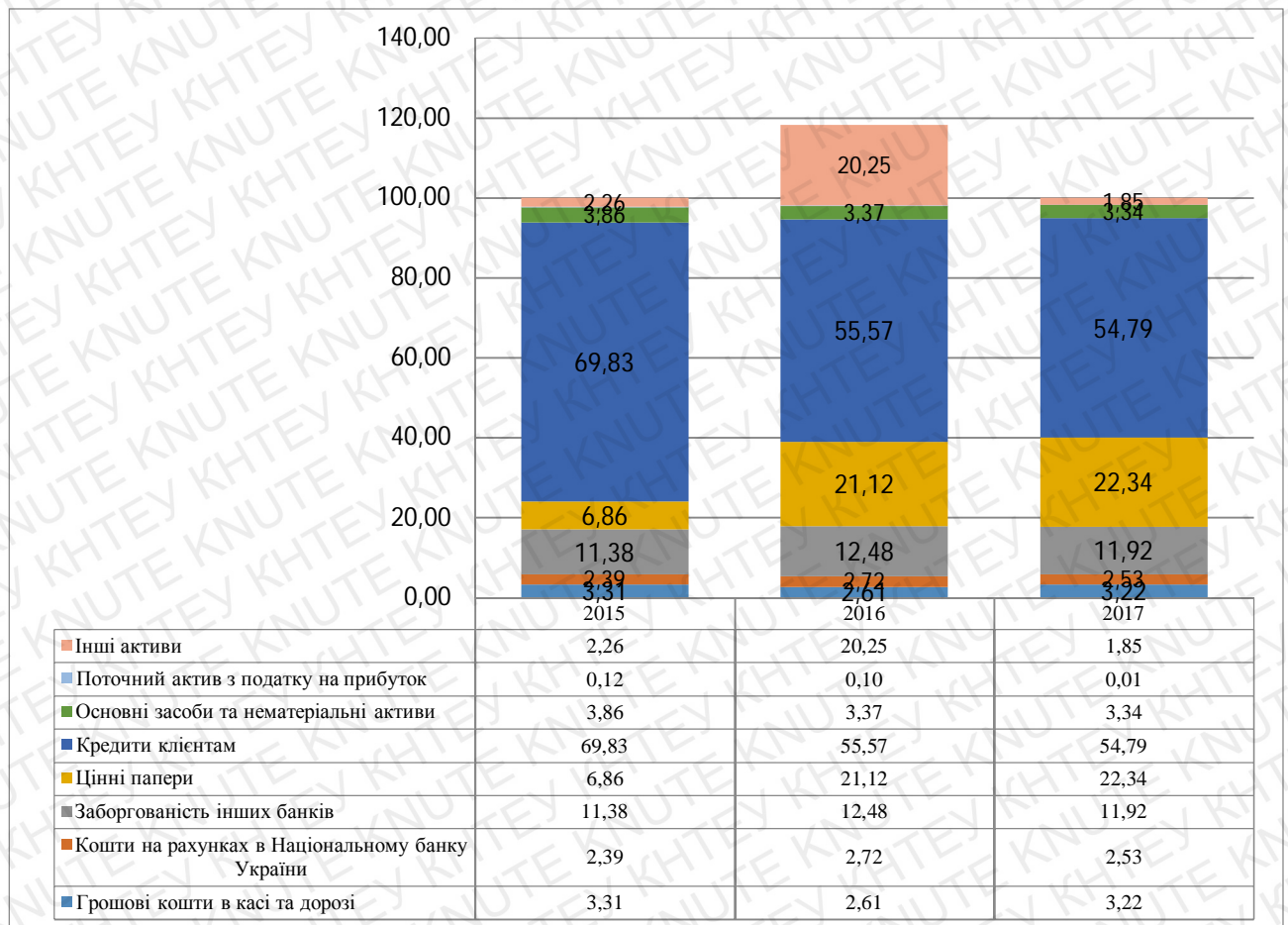

Рис.Ж.1. Динаміка структури активів ПАТ «Перший Український міжнародний банк» у 2015-2017 роках, % .

Джерело: сформовано на основі [46]

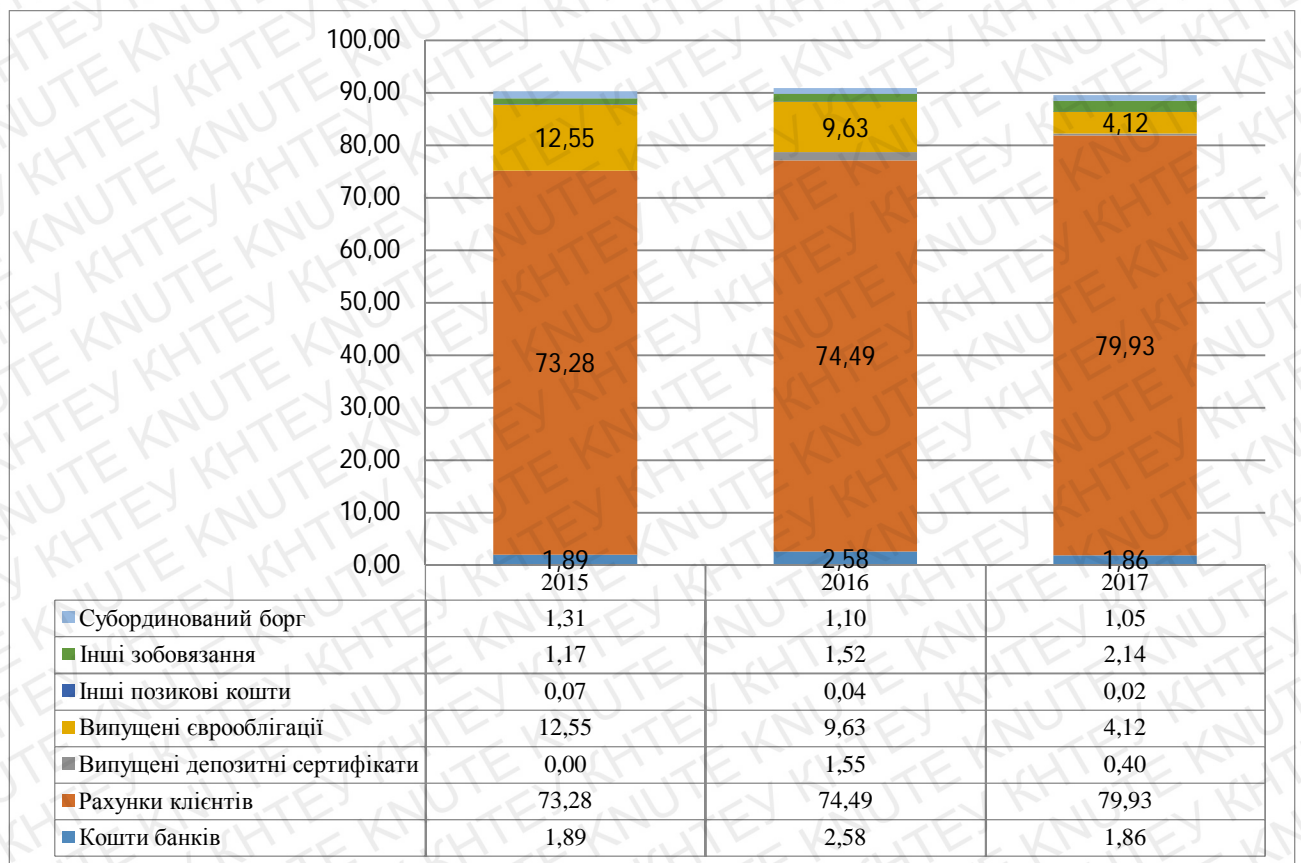

Рис.Ж.2 Динаміка структури зобов'язань ПАТ «Перший Український міжнародний банк» у 2015-2017 роках, % .

Джерело: сформовано на основі [46]

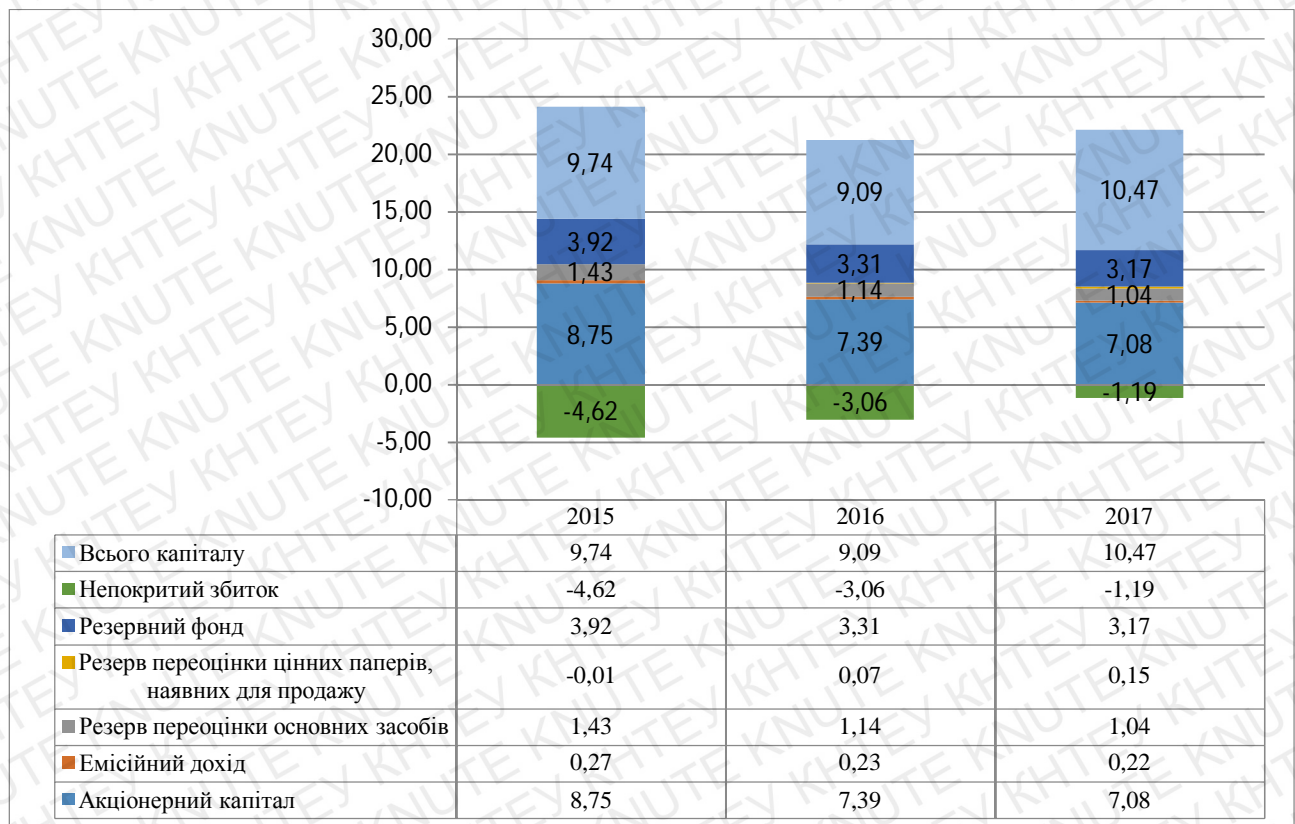

Рис.Ж.3 Динаміка структури власного капіталу ПАТ «Перший Український міжнародний банк» у 2015-2017 роках, % .

Джерело: сформовано на основі [46]

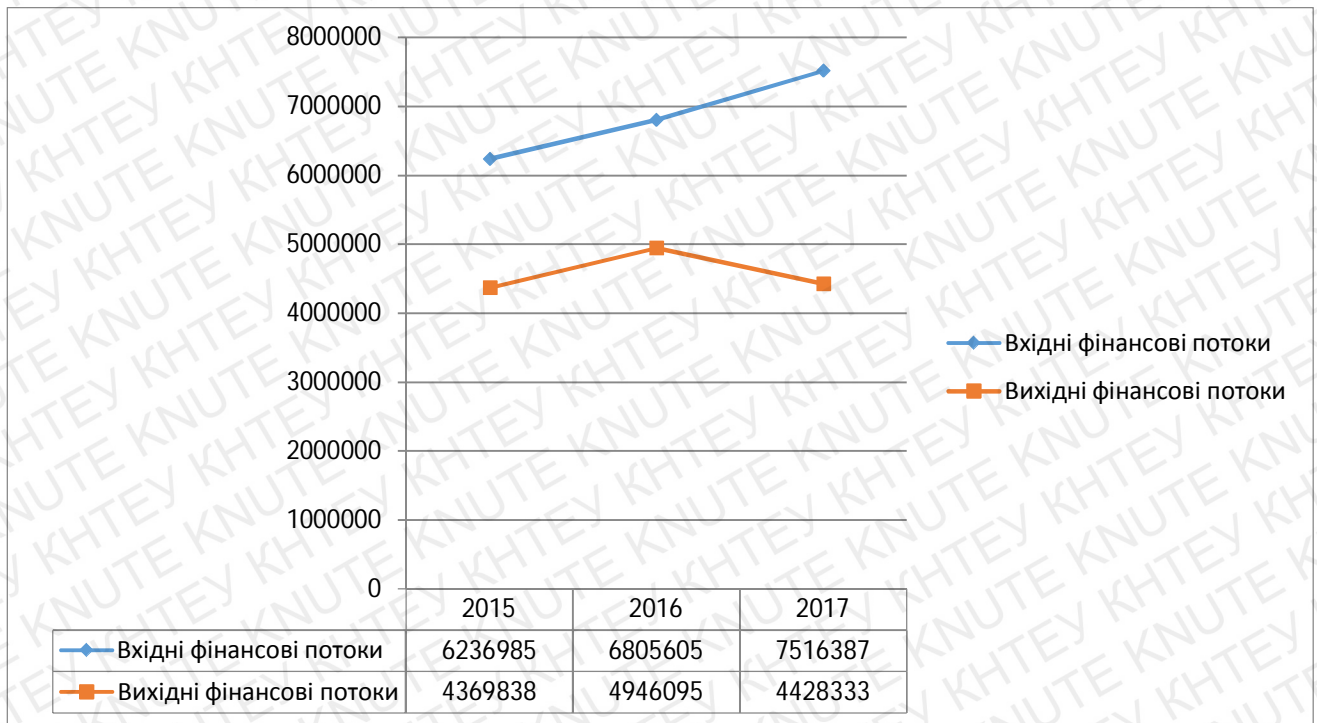

Рис.Ж.4 Динаміка вхідних та вихідних фінансових потоків ПАТ «Перший Український міжнародний банк» у 2015-2017 роках, тис.грн.

Джерело: сформовано на основі [46]

Рис. Ж.5. Організаційна структура Ризик-менеджменту ПАТ «ПУМБ»

Джерело: сформовано на основі [50, ст.5]

Методи управління бізнес-ризиками ПАТ «ПУМБ»

Метод управління	Характеристика
Уникнення ризику	Завжди є можливість не брати ризик - відмовитися від здійснення банківської операції, ризик по якій надмірно високий (наприклад кредит клієнту з низькою фінансовою оцінкою, готовому платити підвищену процентну ставку).
Лімітування концентрації ризиків	Встановлюється певний економічний і фінансовий норматив / ліміт, і встановлюється жорсткий контроль за його дотриманням.
Диверсифікація	Це процес поділу активів між різними об'єктами вкладення, які безпосередньо не пов'язані між собою. Диверсифікація діяльності передбачає оптимальний розподіл ризиків за обсягом, терміном та структурою. Зниження рівня ризику досягається за рахунок меншої ймовірності здійснення безлічі несприятливих подій у порівнянні з однією подією.
Розподіл ризику	Даний метод заснований на частковій передачі ризику
Самострахування ризику	Міра базується на резервуванні частини ресурсів, що дозволяє подолати негативні фінансові наслідки ризиків. Страхуватися можуть як окремі ризики, так і сукупність прийнятих на себе ризиків.

Джерело: сформовано на основі [50, ст.6]

Методи управління кредитними-ризиками ПАТ «ПУМБ»

Метод	Характер впливу на ризик	Зміст
Попередження ризику	Непрямої вплив	Відбір і оцінка кредитних фахівців; Оптимізація кредитного процесу; Розвиток персоналу; Вивчення потенційного клієнта; Постійний моніторинг клієнта.
Оцінка, вимір і прогнозування ризику	Непрямої вплив	Оцінка кредитоспроможності позичальника; Оцінка якості кредитного портфеля банку; Вимірювання кредитного ризику; Прогнозування кредитного ризику.
Уникнення кредитного ризику	Прямої вплив	Відмова від кредитування ненадійного клієнта
Мінімізація ризику	Прямої вплив	Раціонавання кредитів; Диверсифікація кредитів; Резервування коштів; Структурування кредитів.
Страхування ризику	Непрямої вплив	Перерозподіл обов'язків; Відшкодування збитків від кредиту на страхову організацію
Утримання ризику	Непрямої вплив	Створення структурних підрозділів по роботі з проблемними кредитами; Призупинення кредитної діяльності в високо ризикованих галузях; Пошуки нових секторів кредитного ринку і розробка нових кредитних продуктів.

Джерело: сформовано на основі [50, ст.8]

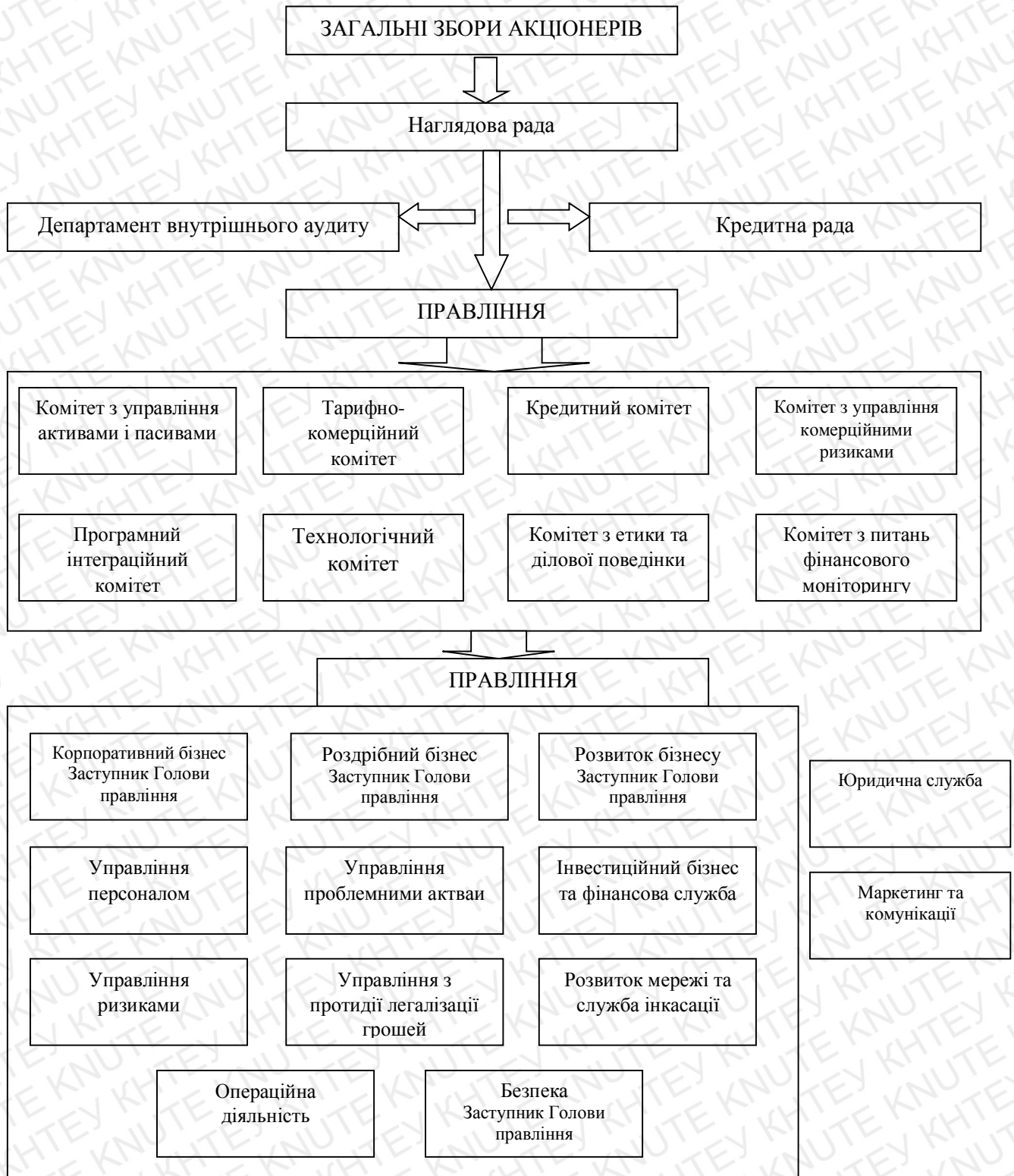

Рис.3.1. Корпоративне управління ПАТ «ПУМБ»

ДОДАТОК И

Таблиця И.1.

Структура звіту про сукупні прибутки ПАТ "ПУМБ"

	2015		2016		2017		% +/-	емп приросту
	тис.грн		тис.грн		тис.грн			
Вхідні фінансові потоки								
Дохід за кредитами	5 247 732	84,14	5 045 757	74,14	5 162 044	68,68	-15,46	-1,63
Комісійний дохід	1 222 954	19,61	1 329 330	19,53	1 728 227	22,99	3,38	41,32
Дохід за цінними паперами	-2426	-0,04	1959	0,03	3258	0,04	0,08	-234,30
Дохід від використання грошових активів	-353143	-5,66	318923	4,69	269403	3,58	9,25	-176,29
Другорядні доходи	121868	1,95	109636	1,61	353455	4,70	2,75	190,03
Всього	6236985	100	6805605	100	7516387	100	0,00	20,51
Вихідні фінансові потоки								0,00
Витрати у формі виплати відсотків за депозитами	3 101 233	70,97	2 913 481	58,90	2 153 448	48,63	-22,34	-30,56
Комісійні витрати	313 665	7,18	348 397	7,04	459 645	10,38	3,20	46,54
Витрати за недепозитними запозиченнями	221 808	5,08	677 078	13,69	430 638	9,72	4,65	94,15
Витрати на оплату праці	730255	16,71	869813	17,59	1298113	29,31	12,60	77,76
Другорядні витрати	405857	9,29	56763	1,15	-80254	-1,81	-11,10	-119,77
Податкові виплати	-402 980	-9,22	80 563	1,63	166 743	3,77	12,99	-141,38
Всього	4369838	100	4946095	100	4428333	100,00		1,34
							млн,грн, +/-	
Чистий прибуток	-1 752 470		367 011		785 827		2538297,00	-144,84

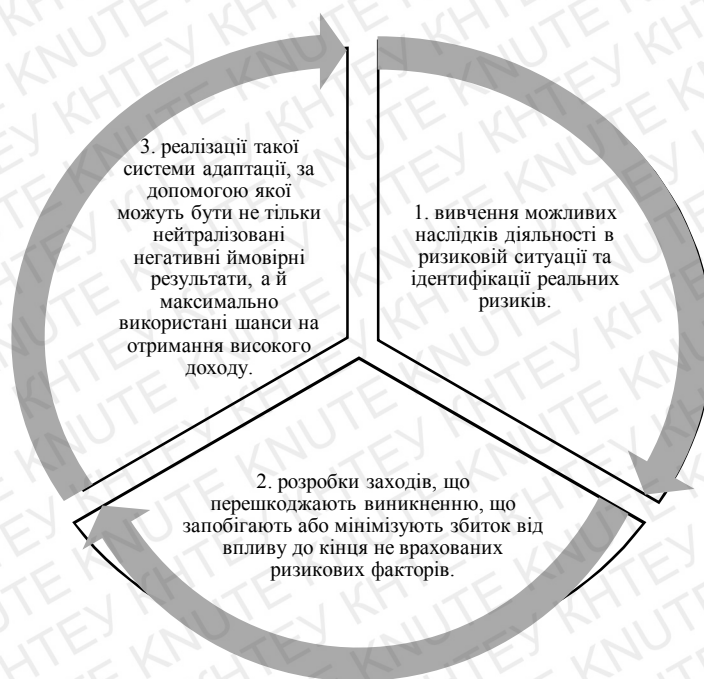

Рис.К.1. Завдання системи Ризик-менеджменту ПАТ «ПУМБ»

Джерело: сформовано на основі [50]

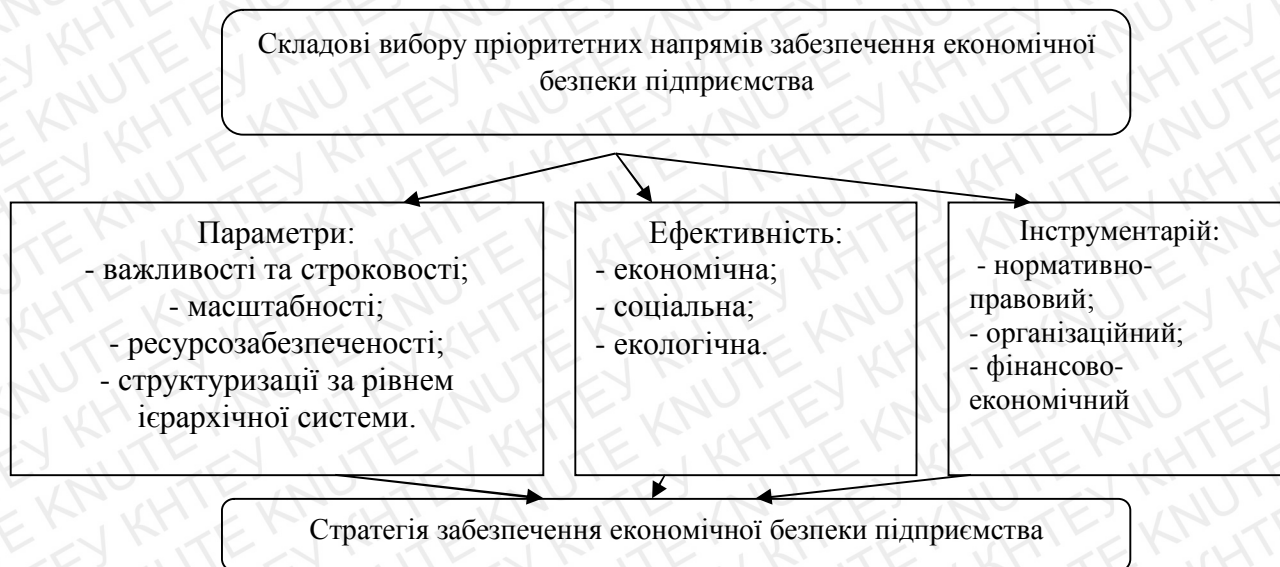

Рис. К.2. Складові вибору пріоритетних напрямів забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано на основі [60]

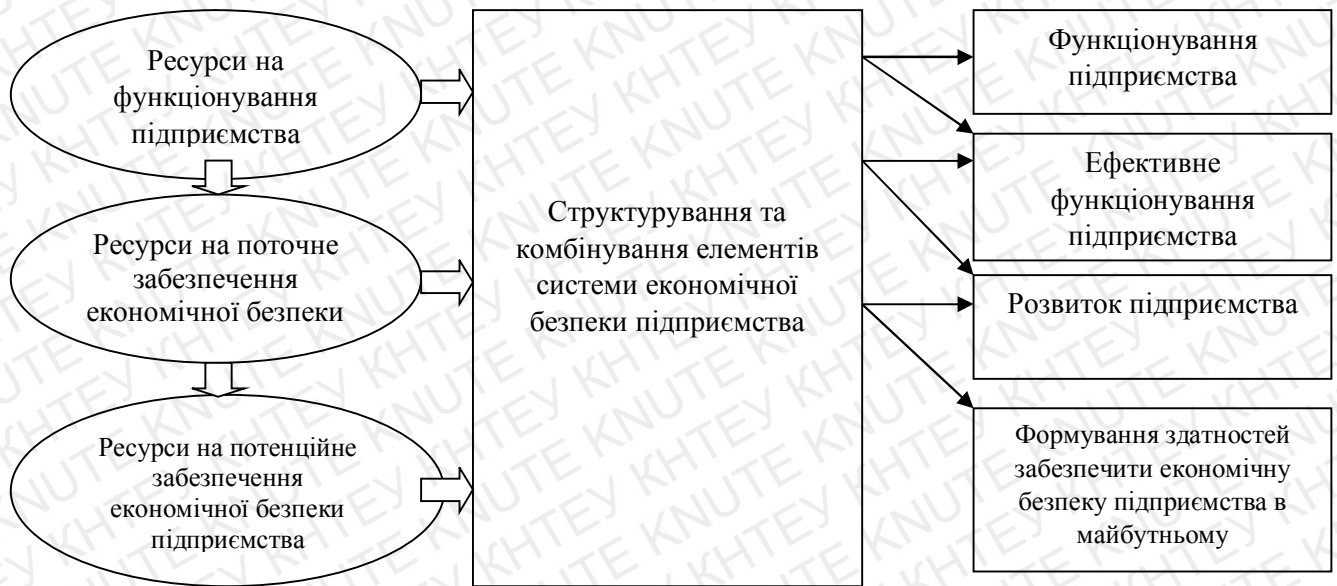

Рис. К.3. Система економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано на основі [62]

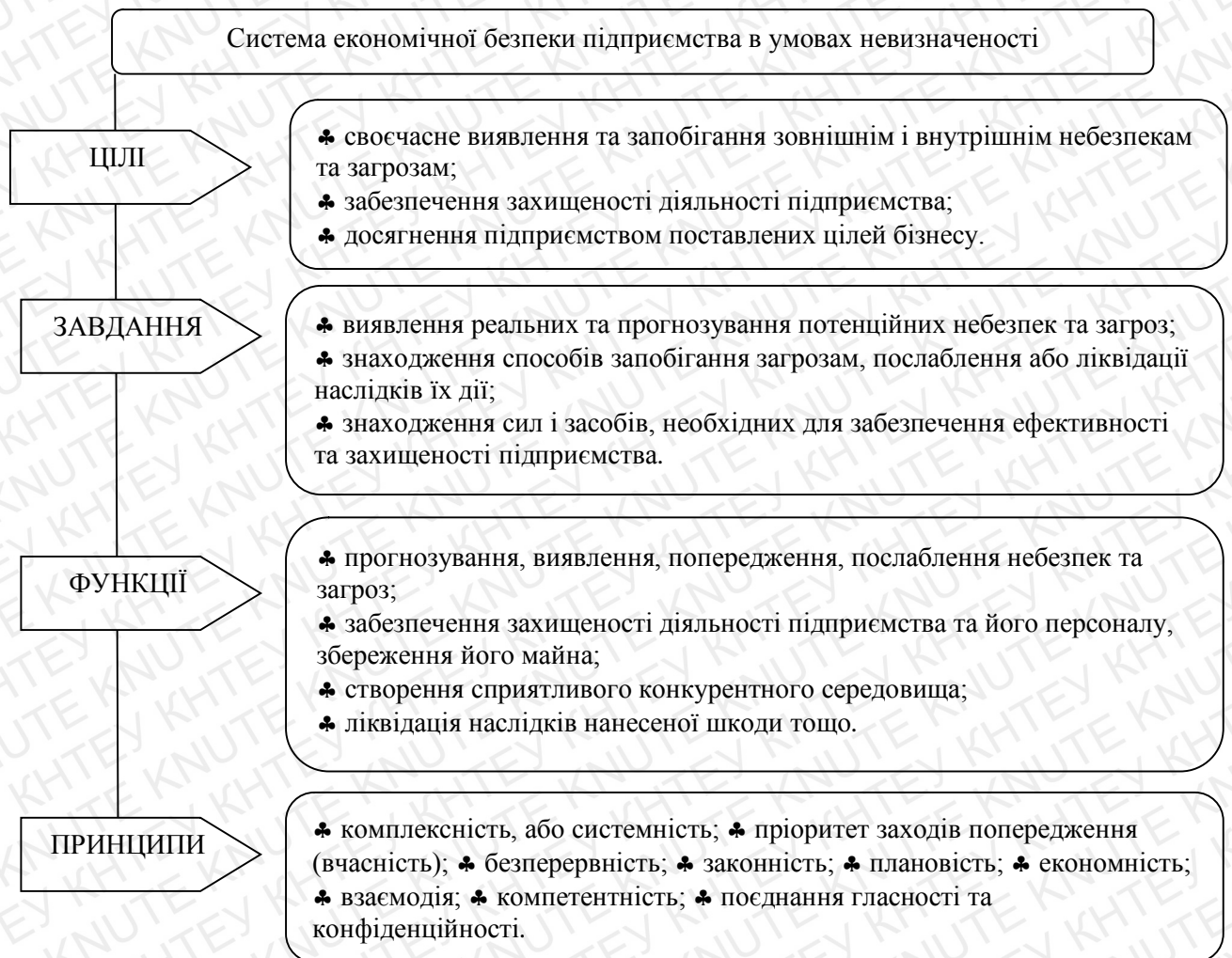

Рис.К.4. Система економічної безпеки підприємства в умовах невизначеності для ПАТ «Перший український міжнародний банк»

Джерело: сформовано на основі [64]

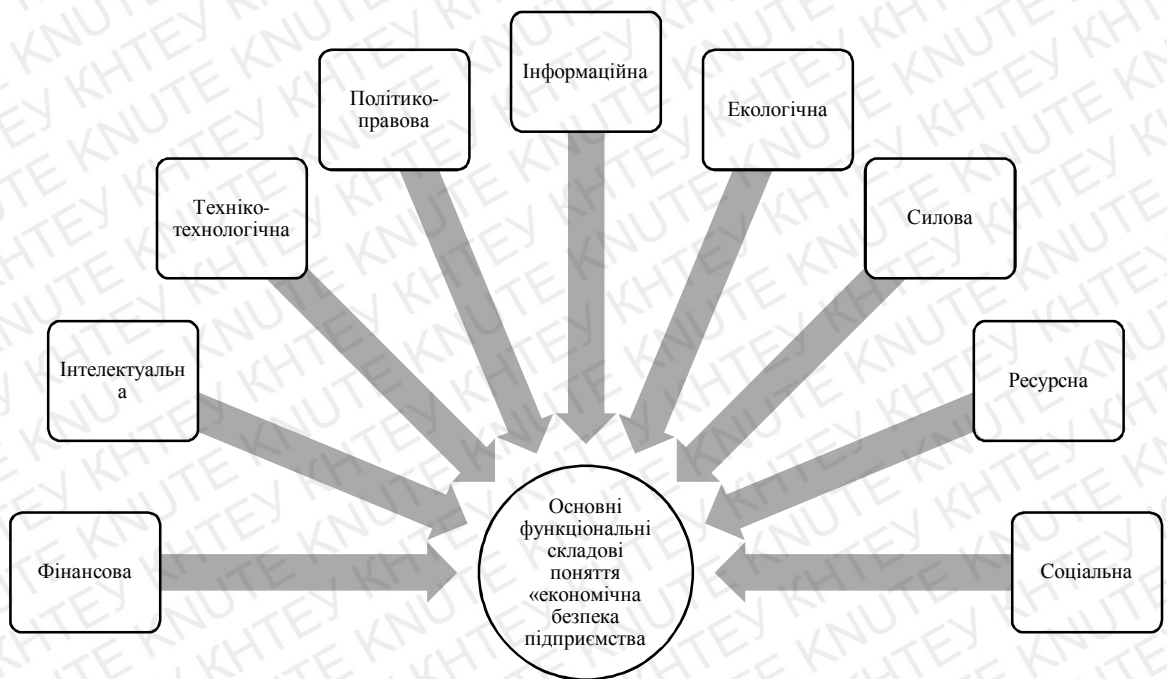

Рис.К.5. Складові економічної ефективності діяльності підприємства

Джерело: сформовано на основі [62]

ДОДАТОК К*Таблиця К.1***Забезпечення економічної безпеки діяльності ПАТ «ПУМБ» у
відповідності до її функціональних складових**

Складові економічної безпеки підприємства	Заходи зміцнення економічної безпеки підприємства
1	2
Фінансова складова	Досягнення найбільш ефективного використання корпоративних ресурсі
Інтелектуальна складова	Збереження та розвиток інтелектуального потенціалу підприємства, ефективне управління персоналом.
Техніко-технологічна складова	Створення нових організаційно-виробничих структур, впровадження передового світового досвіду; ступінь відповідності застосовуваних на підприємстві технологій сучасним світовим аналогам щодо оптимізації витрат.
Політико-правова складова	Усебічне правове забезпечення діяльності підприємства, дотримання чинного законодавства.
Інформаційна складова	Ефективне інформаційно-аналітичне забезпечення господарської діяльності підприємства
Ресурсна	Вдосконалення систем розрахунків, підвищення продуктивності праці, збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження, стимулювання «ресурсного» напрямку науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт.
Екологічна складова	Дотримання чинних екологічних норм, мінімізація втрат від забруднення довкілля.
Силова складова	Забезпечення фізичної безпеки працівників фірми (передовсім керівників) і збереження її майна.
Соціальна	Наближення рівня оплати праці до рівня розвинутих країн, залучення робітників до управлінських функцій, підвищення кваліфікації працівників, зацікавленість адміністрації підприємства в працевлаштуванні безробітних, розвиток соціальної інфраструктури підприємства, підвищення матеріальної відповідальності працівників за результати своєї праці.

Джерело: сформовано на основі [66]

Рис.К.6. Напрями підвищення економічної безпеки ПАТ «ПУМБ»

Джерело: сформовано на основі [67]

Оцінка фінансової стійкості ПАТ «Перший український міжнародний банк» в 2015-2017 рр.

Показник	Формула розрахунку	2015	2016	2017	+/-
1. Коефіцієнт надійності (%)	Коеф.н=К/Зк	10,79	9,99	11,70	0,91
2. Коефіцієнт фінансового важелю	Коеф.ф.в.=З/К	9,27	10,01	8,55	-0,72
3. Коефіцієнт достатності капіталу (%)	Коеф.д.к=К/А	9,74	9,09	10,47	0,73
4. Коефіцієнт захищеності власного капіталу	Коеф.з.в.к=Ак/К	0,90	0,81	0,68	-0,22
5. Коефіцієнт захищеності дохідних активів	Коеф.з.д.а.=(К-Анедох-збитки)/Адохідн	0,02	-0,18	0,03	0,01
6. Коефіцієнт мультиплікатору капіталу (разів)	Коеф.м.к.=А/Ка	1,43	3,52	4,12	,70

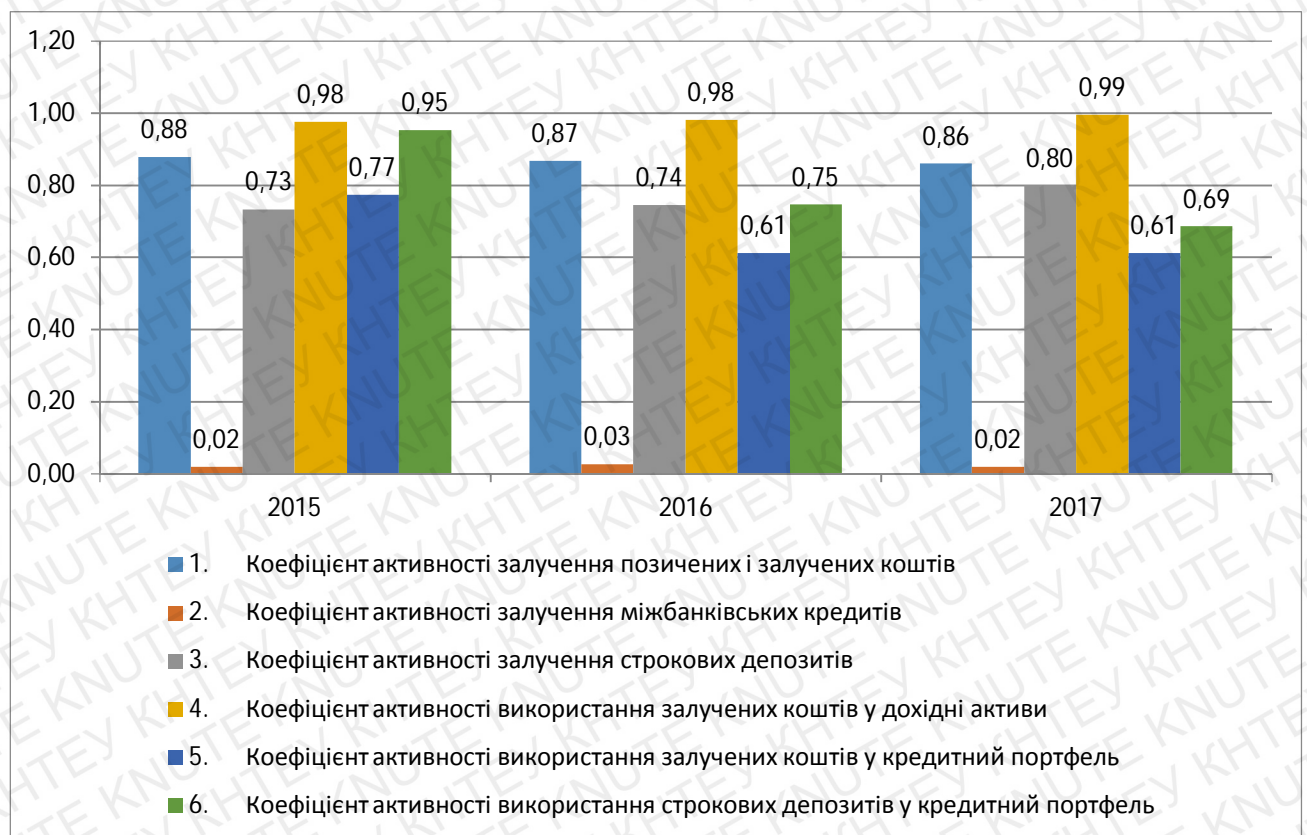

Рис. Л.1. Динаміка оцінки ділової активності в частині активів ПАТ «Перший український міжнародний банк» у 2015-2017 роках

Джерело: сформовано на основі [46]

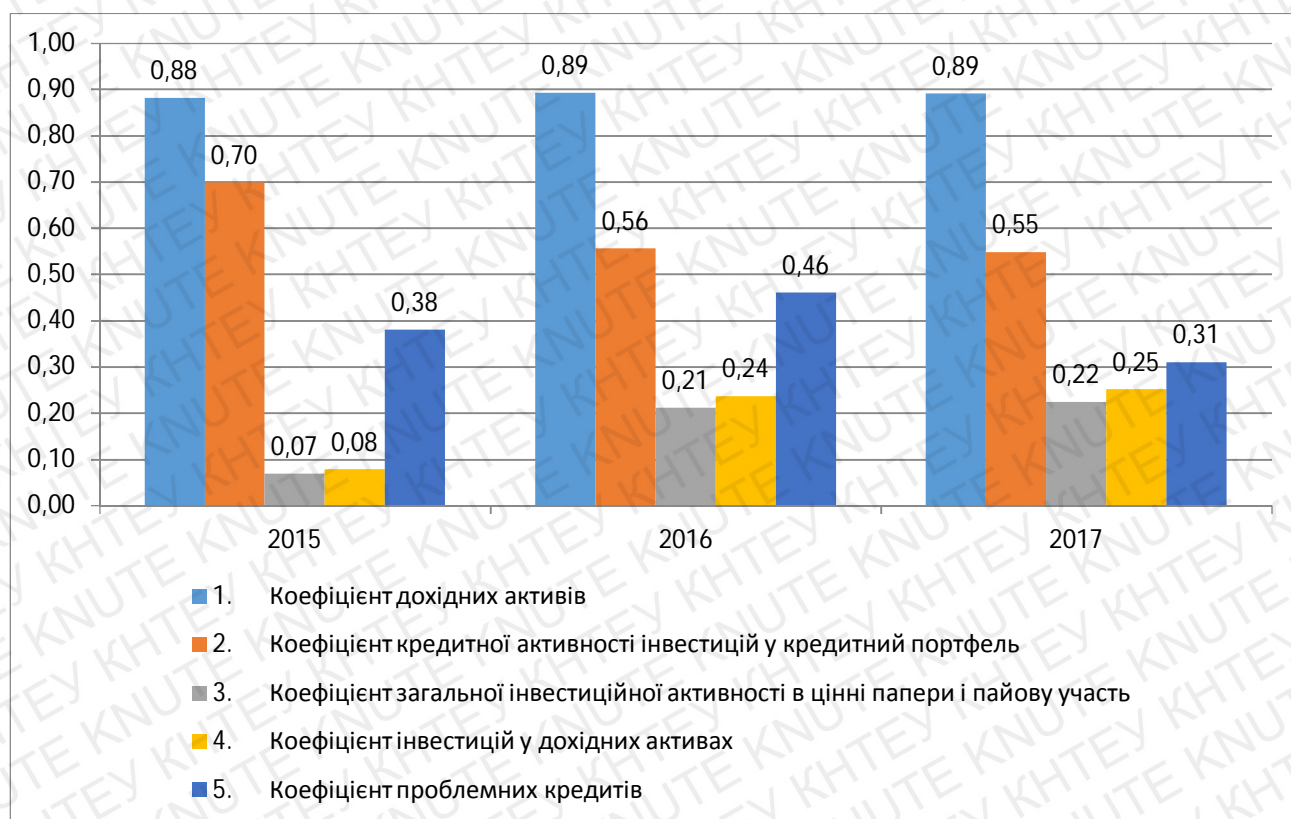

Рис. Л.2. Динаміка оцінки ділової активності в частині пасивів ПАТ «Перший український міжнародний банк» у 2015-2017 роках

Джерело: сформовано на основі [46]

Таблиця Л.2

Оцінка ліквідності ПАТ «ПУМБ» у 2015-2017 роках

Показник	Формула розрахунку	2015	2016	2017	+/-
1. Норматив миттєвої ліквідності	$H_{ml} = \text{ВЛА} / \text{ПЗ}$	43,6	37,6	89,6	46
2. Норматив поточної ліквідності	$H_{pl} = A(31д) / 3(31д)$	87,8	87,8	81,8	-6
3. Норматив короткострокової ліквідності	$H_{kl} = \text{ЛА} / 3(1р)$	68,89	75,76	77,46	8,57

ДОДАТОК Л

Таблиця Л.3

Оцінка ефективності управління ПАТ «Перший український міжнародний банк»

Показник	Формула розрахунку	2015	2016	2017	+/-
1. Загальний рівень рентабельності	$R = \text{БП} / \text{ЗД}$	0,07	0,063	0,14	0,07
2. Окупність витрат доходами	$\text{Овд} = \text{ЗД} / \text{ЗВ}$	1,123	1,060	1,058	-0,065
3. Чиста процентна маржа	$\text{ЧПМ} = (\text{ПД} - \text{ПВ}) / \text{ЗА} * 100$	6,23	6,34	5,39	-0,84
4. Чиста непроцентна маржа	$\text{ЧНМ} = (\text{Нд} - \text{Нв}) / \text{А} * 100$	1,27	1,25	1,21	-0,06
5. Чистий серед, %	$\text{Чс} = (\text{ПД} / \text{ДА}) - (\text{ПВ} / \text{П}) * 100$	4	4,4	3,3	-0,7
6. Чиста маржа операційного прибутку банку	$\text{ЧМОП} = (\text{ОД} - \text{ОВ}) / \text{А} = \text{ОП} / \text{А}$	0,075	0,076	0,066	-0,009
7. Рентабельність активів (ROA)	$\text{ROA} = \text{ЧП} / \text{А} * 100\%$	1,5	0,8	0,7	-0,8
8. Рентабельність власного капіталу (ROE)	$\text{ROE} = \text{ЧП} / \text{ВК} * 100\%$	6,3	3,7	3,7	-2,6
9. Дохідна база активів	$\text{ДБА} = \text{ДА} / \text{А} = (\text{Кредити} + \text{Цінні папери}) / \text{Активи}$	0,962	0,961	0,963	0,001

Таблиця Л.4.

Система показників аналізу кредитного ризику ПАТ «Перший український міжнародний банк» у 2015-2017 роках

Показник	Роки			%, +/-	Темп приросту
	2015	2016	2017		
Розрахункові показники, тис.грн.					
Класифіковані кредити	26 287 616	24 755 755	25 495 599	-792 017	-3,01
Кредитний портфель банку	33 154 972	39 728 247	41 439 291	8 284 319	24,99
Власний капітал банку	3 666 649	4 048 295	4 873 260	1 206 611	32,91
Характеристика кредитного портфеля з погляду кредитного ризику					
Співвідношення власного капіталу банку до його кредитного портфелю, %	11,06	10,19	11,76	1	6,34
Співвідношення основного капіталу банку до класифікованих кредитів, %	13,95	16,35	19,11	5	37,04
Співвідношення класифікованих кредитів до кредитного портфелю банку, %	0,79	0,62	0,62	0	-22,40

ДОДАТОК М

Таблиця М.1.

Оцінка ділової активності ПАТ «Перший український міжнародний банк» у 2015-2017 роках

Показник	Формула розрахунку	2015	2016	2017	+/-
а) в частині пасивів					
1. Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	$K_z = (Зк/Пзаг)$	0,88	0,87	0,86	-0,02
2. Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	$K_{збк} = (МБК/Пзаг)$	0,02	0,03	0,02	0,00
3. Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	$K_{зд} = (Дстр/Пзаг)$	0,73	0,74	0,80	0,07
4. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	$K_{зда} = (Да/Зк)$	0,98	0,98	0,99	0,02
5. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	$K_{зкр} = (КР/Зк)$	0,77	0,61	0,61	-0,16
6. Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	$K_{дкр} = (КР/Дс)$	0,95	0,75	0,69	-0,27
б) в частині активів					
1. Коефіцієнт дохідних активів	$K_{да} = (Ад/Аз)$	0,88	0,89	0,89	0,01
2. Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	$K_{кра} = (КР/Аз)$	0,70	0,56	0,55	-0,15
3. Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери і пайову участь	$K_{іа} = (ЦПП/Аз)$	0,07	0,21	0,22	0,15
4. Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	$K_{іда} = (ЦПП/Ад)$	0,08	0,24	0,25	0,17
5. Коефіцієнт проблемних кредитів	$K_{пкр} = (КРпр/КР)$	0,38	0,46	0,31	-0,07

Рис. Н.1. Принципи системи управління економічною безпекою ПАТ

«ПУМБ»

Джерело: сформовано на основі [68]

Функції стратегічного управління економічною безпекою ПАТ

«ПУМБ»

Функція управління	Зміст функції управління
Планування	<ul style="list-style-type: none"> - обґрунтування стратегічних цілей щодо забезпечення економічної безпеки підприємства; - розробка системи стратегій; - складання стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства, інтегрованого до системи стратегічного планування на підприємстві; - розробка програми впровадження запланованих заходів
Організація	<ul style="list-style-type: none"> - створення служби економічної безпеки та формування робочих груп для здійснення управління економічною безпекою підприємства; - встановлення внутрішньої структури організаційного забезпечення економічною безпекою підприємства; - наділення суб'єктів управління відповідними функціями, повноваженнями і відповідальністю; - визначення форм і методів підготовки і реалізації стратегії забезпечення економічної безпеки на підприємстві; - розробка процедур узгодження та координації дій щодо стратегії забезпечення економічної безпеки на підприємстві; - встановлення зворотного зв'язку між суб'єктами управління.
Мотивація	<ul style="list-style-type: none"> - мотивація суб'єктів управління до використання прогресивних засобів та методів забезпечення економічної безпеки; - мотивації працівників сприяти забезпеченню належного рівня безпеки.
Контроль	<ul style="list-style-type: none"> - проведення поточного моніторингу за ходом реалізації стратегій забезпечення економічної безпеки на підприємстві; - здійснення контролю виконання стратегічного плану забезпечення економічної безпеки підприємства та оцінка ефективності заходів.

Джерело: сформовано на основі [72]